

ZPRÁVODAJ

MINISTERSTVA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Únor 2005

Ročník XV

Číslo 2

ČASOPIS SE TISKNE NA RECYKLOVANÉM PAPIRU

OBSAH

Rozhovor měsíce

Největším loňským úspěchem je
schválení Nature..... 1

Aktuality

10. konference smluvních stran Rámcové
úmluvy OSN o změně klimatu..... 4
Zákon o podpoře obnovitelných zdrojů opět
odložen 5
Deset projektů Fondu soudržnosti podpoří
Evropská unie..... 5
SFŽP opět přijímá žádosti do OPI..... 6
Zřízena Rada pro odpadové hospodářství 6
Natura 2000: vláda schválila národní seznam
evropsky významných lokalit..... 7
Vláda rozhodla o dalších ptačích oblastech..... 7

Evropská unie

Informace o zasedání Rady EU pro životní
prostředí..... 8
Informace o funkci a novém složení Evropské
komise 12
Přípravy Bulharska, Rumunska, Chorvatska
a Turecka na vstup do EU 13
Životní prostředí v EU:
přelomový rok 2005? 14
Střednědobé hodnocení cílů Lisabonské
strategie a reakce na Kokovu zprávu..... 15
Evropský soudní dvůr odmítl německý systém
vratných lahví..... 18

Informujeme

Databáze elektrospotřebičů umožňuje
vyhledávat podle energetické třídy..... 19
Zajištění implementace „Doporučení
ministrské Rady OECD k materiálovým
tokům a produktivitě zdrojů“
v podmínkách ČR..... 20
Nové uspořádání odboru ekonomiky 24
Problematika biologicky rozložitelných
odpadů 25

Na Slovensku vybrali Smrašková 2004
a Zelenou haluz 2004 28

Ministr Libor Ambrozek na zasedání Rady EU pro životní prostředí
v Bruselu. K článku na str. 8. Foto archiv EU

Největším loňským úspěchem je schválení Nature

Rozhovor Jany Plamínkové s ministrem životního prostředí Liborem Ambrozem

Co považujete za největší úspěchy resortu životního pro- středí v roce 2004?

Jednoznačně fakt, že vláda schválila vytvoření 38 ptačích oblastí a národní seznam evropsky významných lokalit. Soustava Natura 2000 tak získala pevné obrysy a Česká republika splnila jeden ze svých závazků vůči Evropské unii. To, že vláda nakonec souhlasila se zařazením 864 lokalit do národního seznamu, je výsledkem dlouhodobého a trpělivého vyjednávání. Ochranu přírody totiž není možné dlouhodobě zajistit bez pomoci lidí, kteří v daném území žijí. Právě proto jsme přistoupili k projednání návrhů s těmi, kterých se bezprostředně týkají – během léta probíhala jednání s vlastníky pozemků, jejich nájemci i obcemi. Stejně pečlivě se jednalo i s ostatními resorty. Věřím, že k úspěchu přispěl především tento otevřený přístup.

A největší neúspěchy?

Za neúspěch považuji především zdlouhavé projednávání zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie v Poslanecké sněmovně. Na jeho přípravě jsme spolupracovali s ministerstvem průmyslu a obchodu, vláda návrh bez problémů schválila. Ovšem ve sněmovně leží už více než rok, vedla se řada nejrozsáhlejších jednání a u některých poslaneckých kolegů bohužel nevidím ochotu pro tento klíčový nástroj zvednout ruku. Zákon by přitom

jednoznačně pomohl rozvoji obnovitelných zdrojů, které představují jedno z nejperspektivnějších odvětví energetiky. Znamenal by i nová pracovní místa na venkově a především zdravější životní prostředí. Bohužel, některé poslance tyto argumenty nezajímají, a tak projednávání zákona vytrvale blokuje.

V červnu roku 2003 se podařilo schválit Plán odpadového hospodářství. V loňském rozhovoru pro Zpravodaj jste ho označil za průlomový dokument, který by mohl posunout nakládání s odpady o kus dál. Myslíte, že se toto očekávání naplnilo?

Teď jsme v jakési mezifázi. Připravují se krajské plány odpadového hospodářství a realizační programy, takže řada opatření ještě není účinná. Věřím ale, že se ambiciózních cílů, které Plán odpadového hospodářství stanovil, podaří dosáhnout.

V poslední době sílí tlak na to, aby se u nás mohly spalovat odpady ze zahraničí, případně aby elektřina ze spaloven odpadů byla podporována stejně jako z obnovitelných zdrojů energie. Jak se MŽP k těmto snahám staví?

Jen doplním, že dovoz odpadů k odstranění se pokoušela do zákona o odpadech v minulých letech propašovat i řada poslanců. Naštěstí se ukázalo, že nemají podporu ve Sněmovně. Ale konkrétní pokusy o dovoz už se objevily: na ministerstvo přišla žádost německé firmy, která chtěla do liberecké spalovny dovážet netříděný komunální odpad, stejně tak už byl zájem dovážet odpad do Brna. Na první pohled to vypadá nevinně – doveze se odpad, spálí se, vyrobí se teplo, které využijeme. Jenže s přepravou odpadu jsou velké problémy, je to velký byznys. Jako odpad by se sem mohlo přivést ledacos. Cena za zneškodnění v Německu je vyšší než u nás. A tak je pro zahraniční firmy velké pokušení si nechat zaplatit za zneškodnění doma, ale odpad vyvézt k nám, kde bude spálen mnohem laciněji. Dovozy odpadů za účelem odstraňování je v ČR zakázán, a proto jsme ho zamítli. Dokud se EU k tomu nepostaví jinak, pak do ČR nikdo odpad za účelem spalování dovážet nebude.

Jak pokračují práce na ekologické daňové reformě? První návrh byl zakotven v legislativním plánu vlády na první pololetí roku 2004, ale zatím se o ní příliš nemluví...

Požádali jsme o odklad na třetí čtvrtletí letošního roku. Ukázalo se totiž, že představy MŽP a ministerstva financí se dost podstatně liší. Odklad by nám měl dát prostor k tomu, abychom společně vytvořili takový návrh, který povede k efektivnějšímu využívání přírodních zdrojů i vytváření nových pracovních míst.

Tiše, nenápadně a bez jakékoli publicity vznikla v roce 2004 Správa ochrany přírody. Co konkrétně její vznik pro ochranu přírody znamená? Čím se její

činnost liší od činnosti Správy chráněných krajinných oblastí, z níž vznikla?

Správa ochrany přírody především koordinuje a metodicky vede činnost jednotlivých správ chráněných krajinných oblastí. Poskytuje jim také celý organizační servis, protože jednotlivé správy nemají vlastní právní subjektivitu. Se začátkem tohoto roku navíc od Agentury ochrany přírody a krajiny přebírá péči o národní přírodní rezervace a národní přírodní památky a tedy i administraci příslušné části Programu péče o krajinu. Na starosti má i kompenzace újem za případné ztráty v hospodaření v chráněných územích. Správám CHKO s novelou zákona o ochraně přírody a krajiny jednoznačně přibyla práce – jsou například prvoinstančním orgánem pro udělování výjimek z ochranných podmínek zvláště chráněných kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů pro celé území republiky. Správa ochrany přírody také vedla složitá předjednávání s vlastníky pozemků, jejich nájemci i obcemi při přípravě soustavy Natura 2000. Takže, jak je i z tohoto neúplného výčtu patrné, práce rozhodně nemá málo.

Národní plán pro obchodování s emisemi skleníkových plynů povoluje podnikům vypustit do ovzduší téměř 108 mil. tun CO₂ ročně, tedy o pětinu více, než původně požadovalo MŽP. Myslíte, že v této podobě může vůbec nějak přispět ke snížení emisí skleníkových plynů ve světě?

Národní alokační plán slouží v první fázi především pro rozjezd obchodování s emisemi. V tuto chvíli není jasné, jak se k českému návrhu postaví Evropská komise a jak bude celý systém fungovat. Věřím ale, že k redukci skleníkových plynů obchodování přispěje. Evropská komise dává v posledních dnech jednoznačně najevo, že jejím zájmem je skutečně snížit emise, ne jenom povolit obchodování s povolenkami na ty stávající.

Na cestě k „ozelenování“ úřadů státní správy se MŽP důsledně snaží jít příkladem – používáte všude recyklovaný papír, třídíte odpady, zateplili jste budovu, od ledna odebíráte zelenou elektřinu atd. Získali jste už ale nějaké následovníky i na jiných úřadech?

Za ty dva roky se myslím mnohé podařilo. První nás následovala kancelář ombudsmana. Na řadě dalších úřadů od ministerstev, přes krajské úřady až po obce patří používání recyklovaného papíru v různé míře

Vápencový lom ve Štramberku

Foto Jana Plamínková

Obnovitelné zdroje energie na uzákonění své podpory stále marně čekají
Foto Jana Plamínková

k běžným standardům a věřím, že budou následovat další. Podobně i třídění odpadů či hledání energeticky úsporných opatření. Chystáme ve spolupráci se sítí ekoporaden STEP v nejbližších dnech vydání českého překladu příručky Evropské komise pro státní správu „Nakupujte zeleně“, STEP na jaře vydá s naší podporou rovněž publikaci o dosavadních českých zkušenostech a příkladech dobré praxe v této oblasti.

Nyní bych se chtěla vrátit k některým kauzám, které v minulosti plnily stránky novin a které v poslední době jako by upadly v zapomnění. Jak to v současné době vypadá s cementárnou ve Štramberku?

Cementárna ve Štramberku získala integrované povolení. Tam byly stanoveny přísné podmínky, které by měly zabezpečit ochranu životního prostředí. Další postup je nyní v kompetenci místních úřadů.

Plány na výstavbu nové lanovky na Sněžku se objevují již od konce 80. let. Je zde něco nového?

Pokud vím, snaha o výstavbu nové lanovky poněkud usnula, takže novinky žádné.

Zůstaňme ještě na horách. Vyřešila už se spleť situace s vleky v NPR Praděd?

Výjimky, které MŽP pro provoz vleků udělilo, stále platí. V současné době probíhá v rámci projektu výzkumu a vývoje hodnocení dopadů turistických aktivit na vrcholové partie některých pohoří. Na jeho základě pak zvážíme, jak v podobných případech postupovat.

A co sjezdovky na Lysé hoře v Beskydech?

Vláda udělila výjimku pro provoz takzvané jižní sjezdovky – to je ta, s jejímž provozem za dodržení přísných podmínek MŽP před časem souhlasilo. Severní sjezdovka by vrchol Lysé hory výrazně poškodila, proto s jejím provozem MŽP nesouhlasí.

Lyžaři potřeť: jak se stavíte k výstavbě obřího lyžařského areálu v Boleticích?

To je ožehavá otázka. Nikdo zatím nepřišel s konkrétním projektem, všechno je spíš v hypotetické rovině. Vláda ale souhlasila se vznikem ptačí oblasti, Boletice jsou i v národním seznamu evropsky významných loka-

lit. Všechny aktivity se tedy musí posuzovat s ohledem na to, že území je součástí soustavy Natura 2000.

A nyní kauzy, o kterých se stále hovoří. Jednou z nich je dálnice D3. MŽP dlouhou dobu upřednostňovalo řešení s využitím dálnice D1 a rozšířením stávající silnice I/3, zatímco Středočeský kraj a Ministerstvo dopravy prosazovaly tzv. posázavskou variantu. Jaké je současné stanovisko Ministerstva životního prostředí?

Ministerstvo životního prostředí souhlasilo se souborným stanoviskem ke konceptu územního plánu VÚC Benešovska. Z něj vyplývá, že by se nadále měla připravovat už jen takzvaná varianta Zenkl-Vyhnálek pro úsek Praha – Tábor. Souborné stanovisko musí ale ještě odsouhlasit zastupitelstvo Středočeského kraje. Přiznávám, že samozřejmě ani varianta Zenkl-Vyhnálek není ideálním řešením. Tím by asi bylo novou dálnici nestavět vůbec. Ovšem v situaci, kdy usnesení vlády stanoví dálniční koridor směrem na jih, je jedinou možností minimalizovat dopady stavby na přírodu i obyvatele. V této situaci je varianta Zenkl-Vyhnálek nejpřijatelnější možností¹⁾.

K vodním dílům na dolním Labi se MŽP vyjádřilo už před časem jasně záporně. Trváte na záporném stanovisku, i když jsou dnešní návrhy už k přírodě poněkud šetrnější?

Na rozhodnutí MŽP trvám, koneckonců v prosinci je potvrdila i má rozkladová komise. Je to jednoznačné – jezy by nenávratně poškodily úsek řeky, který je unikátní ve středoevropském měřítku, je domovem řady kriticky ohrožených rostlin a živočichů. Navíc je celý projekt ekonomicky nerentabilní. Měli bychom už konečně přizpůsobovat lodě řece, nikoli naopak.

Děkuji za rozhovor.

5. 1. 2005

¹⁾ Varianta Zenkl-Vyhnálek vede v oblasti Dolního Posázaví shodně s původním návrhem Ředitelství silnic a dálnic (tzv. stabilizované varianty). V jižní části se od stabilizované varianty odklání a vede blíže k stávající benešovské silnici – pozn. red.

Navrhovaná ptačí lokalita Heřmanský stav – Odra – Poolzí je jednou ze tří, které zatím nebyly vládou schváleny
Foto Jana Plamínková

10. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu

Ve dnech 6. – 18. 12. 2004 proběhla v Buenos Aires, Argentina, Desátá konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (dále jen „COP-10“) a paralelně s ní Dvacáté první zasedání podpůrných orgánů Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (dále jen „SBSTA/SBI-21“).

Návaznost na Milán

COP-10 se zúčastnilo více než 6100 delegátů ze 167 signatářských zemí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (dále jen „Úmluva“), dvou pozorovatelských zemí a 272 mezivládních, nevládních a dalších pozorovatelských organizací. Delegace České republiky byla na konferenci zastoupena vedoucím delegace – náměstkem ministra životního prostředí a ředitelem sekce zahraničních vazeb JUDr. Ing. Tomášem Novotným. Dalšími členy delegace byl zástupce MŽP, zástupce ČHMÚ, zástupce MPO, zástupce nevládních organizací a dva zástupci MZV (Velvyslanectví ČR v Argentíně). Účast delegace České republiky jako smluvní strany Úmluvy na COP-10 vycházela ze smluvních závazků států.

Zasedání svým průběhem navazovalo na předchozí jednání COP-9 v Miláně v prosinci 2003, při kterém byly vymezeny hlavní úkoly a připraveny dokumenty nutné pro vstup Protokolu v platnost v podmínkách, kdy Spojené státy americké odmítly účast na plnění svých závazků na snižování emisí skleníkových plynů.

Během konference probíhala jednání expertních kontaktních skupin, neformální konzultace a plenární zasedání SBSTA/SBI-21. Členské státy EU se účastnily pravidelných koordinačních mítinků, na kterých byly koordinovány postupy a stanoviska EU k jednotlivým pracovním dokumentům a podkladům pro jednání zástupců EU s dalšími stranami a se zástupci regionálních uskupení. V rámci konference probíhala rovněž celá řada doprovodných akcí organizovaných Sekretariátem Úmluvy, EU, nevládními organizacemi a soukromými společnostmi zabývajícími se problematikou změny klimatu.

Jednání na vysoké úrovni a vstup Kjótského protokolu v platnost

Ve dnech 15. – 17. 12. proběhl za účasti vedoucích delegací, příp. ministrů, tzv. high-level segment, který se v rámci panelové diskuse zaměřil na čtyři aktuální okruhy problémů spojené s desetiletým výročím vstupu Úmluvy v platnost. První okruh se týkal tématu Úmluva po deseti letech: úspěchy a výzvy do budoucnosti; druhý okruh byl zaměřen na dopady změny klimatu, adaptační opatření a udržitelný rozvoj; třetí okruh na změnu klimatu a technologie a čtvrtý okruh

na snižování emisí: opatření a jejich dopady. Vedoucí delegace ČR – náměstek ministra životního prostředí Tomáš Novotný – vystoupil v rámci čtvrtého okruhu. Ve svém vystoupení mj. uvedl, že zmírňování dopadů změny klimatu představuje klíčový aspekt současné environmentální politiky a dá se ho dosáhnout vhodnou kombinací opatření na snižování emisí skleníkových plynů a adaptačních opatření. Dále popsal situaci v ČR a její pozici a zmínil rovněž flexibilní mechanismy Protokolu, které mohou přispět k nákladově efektivnímu snižování emisí skleníkových plynů.

Úmluva a následný Protokol jsou dokumenty, jejichž cílem je vytvořit právní podklad pro snížení emisí skleníkových plynů na takovou úroveň, která by nebyla z hlediska vzájemné interakce s klimatickým systémem Země pro další vývoj planety nebezpečná. Protokol specifikuje mj. redukční závazky smluvních stran ke snížení emisí skleníkových plynů. Konference probíhala v období, kdy Rusko dokončilo proces ratifikace Protokolu, čímž došlo ke splnění všech potřebných podmínek pro jeho vstup v platnost (podle sdělení generálního tajemníka OSN Protokol vstoupí v platnost dne 16. února 2005). To otevírá možnost diskutovat způsoby snižování emisí skleníkových plynů i po roce 2012. Diskuse by měla být zahájena v příštím roce. Palčivým tématem COP-10 se ukázala otázka seminářů, které by proběhly v letošním roce a na kterých by se měly diskutovat budoucí cíle. Řešila se otázka obsahu seminářů a závaznosti jejich výstupů. V této otázce panovala značná nejednotnost mezi jednotlivými stranami, resp. uskupeními. Zejména některé rozvojové země se urputně bránily tomu, aby semináře vedly k negociacím o dalších závazcích. Výsledkem je kompromis v podobě jednodenního semináře o budoucích možných akcích, který však v žádném případě nesmí vést k negociacím o dalších závazcích.

Závěrem lze konstatovat, že bez ohledu na složitá jednání v některých oblastech je nadcházející vstup Protokolu v platnost úspěchem a mezníkem, od kterého se budou muset odvíjet další jednání.

**Mgr. Marie Zahradníková,
samostatné oddělení změny klimatu MŽP**

Tichá aukce pro TEREZU

Dne 15. 12. 2004 proběhl v reprezentačních prostorách Renaissance Prague Hotelu již devátý benefiční a společenský večer s názvem Tichá aukce. Akci, do níž přispěla řada dárců včetně ak. sochaře Olbrama Zoubka, tradičně podpořil i výše zmíněný hotel.

Tichou aukci zahájilo kulturní vystoupení dětí ze ZŠ Uhelný trh v Praze 1 a velmi mile ji obo-

hatilo i vystoupení studentky konzervatoře Eleni Alouneftou. Na podporu ekologické výchovy dětí a mládeže v České republice získalo Sdružení TEREZA částku 140 000 Kč.

**Jana Popovičová,
sdružení TEREZA**

Zákon o podpoře obnovitelných zdrojů opět odložen

Většina poslanců podpořila 15. prosince 2004 návrh poslance Hojdara, předsedy Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny, na přerušení projednávání zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie (OZE). Hospodářský výbor tak znovu dosáhl odkladu v projednávání.

Pro vyřazení návrhu zákona o OZE z programu prosincové schůze PS hlasovali přítomní poslanci ODS (s jedinou výjimkou), dále 43 poslanců ČSSD a 16 poslanců KSČM.

„Postupu Hospodářského výboru nerozumím, o návrhu OZE už několikrát jednal a měl na to dost času. Jasně jsme také poslance varovali, že obstrukcemi promarní příležitost k rychlému rozvoji produkce čisté energie,“ komentoval výsledek hlasování ministr Ambrozek.

Vláda předložila sněmovně návrh zákona o podpoře výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (tisk 529) 13. 11. 2003. Dne 15. dubna 2004 proběhl k návrhu zákona společný seminář výboru pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí a hospodářského výboru. Kromě toho se Hospodářský výbor návrhem dále zabýval ještě čtyřikrát samostatně – na své 30., 33., 36. a 37. schůzi:

- 26. května 2004 (30. schůze) určil harmonogram společného projednávání s návrhem energetického zákona (tisk 641).
- 9. září 2004 (33. schůze) – dokončil projednávání návrhu energetického zákona. Projednávání návrhu zákona o OZE přerušil.
- 10. listopadu 2004 (36. schůze) – návrh zákona projednal, nepřijal však k němu žádné usnesení.

- 1. prosince 2004 (37. schůze) – projednávání návrhu znovu přerušil a stanovil nový harmonogram dalšího projednávání. Datum dalšího projednávání návrhu zákona stanovil na 26. ledna 2005.

Návrh zákona je prioritou programového prohlášení vlády a zároveň transponuje do našeho právního řádu směrnici č. 2001/77/ES o podpoře elektřiny z obnovitelných zdrojů na vnitřním trhu. Transpozice měla být provedena již k datu vstupu ČR do EU.

Na poslední verzi návrhu zákona, doporučené Výborem pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí, se shodli jak oba předkladatelé (MPO a MŽP), tak Energetický regulační úřad. Návrh podporují také desítky starostů, nevládních organizací a zájmové svazy výrobců energie z obnovitelných zdrojů.

Využívání obnovitelných zdrojů energie má řadu pozitivních efektů. Přispívá ke zlepšování stavu ovzduší, omezování emisí skleníkových plynů a snižování závislosti na dovozu fosilních paliv a uranových palivových článků. Decentralizovaná výroba zvyšuje bezpečnost rozvodu elektřiny. Nové moderní technologie – zejména energetické využívání biomasy – přinášejí nová pracovní místa, umožňují využití značné plochy ladem ležící půdy.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Deset projektů Fondu soudržnosti podpoří Evropská unie

Evropská unie podpoří v České republice 10 projektů z Fondu soudržnosti z oblasti čištění městských odpadních vod a kanalizací. Jejich celkové náklady jsou 8,77 miliardy korun a Unie poskytne spolufinancování ve výši 6,52 miliardy korun. Příslušné rozhodnutí podepsala v závěru roku 2004 komisařka pro regionální politiku Evropské unie Danuta Hübner.

Jedná se o projekty v regionech Karlovarska, Šumperska a Břeclavska, v Karviné, Příbrami, Plzni, Klatovech, Berouně, Liberci a povodí řeky Radbuzy.

„Vypracovat kvalitní projekt, který bude přínosem pro životní prostředí a zároveň splní i náročné administrativní požadavky, je poměrně složité. Právě proto věnujeme přípravě projektů a spolupráci s žadateli velkou pozornost. Vycházíme ze zkušeností z předstupního fondu ISPA, kde se ukázalo, že

přípravu projektů není dobré podceňovat,“ konstatuje Tomáš Novotný, náměstek ministra životního prostředí.

Ministerstvo životního prostředí mělo na rok 2004 určeny prostředky z Fondu soudržnosti pouze ve výši 3,7 miliardy korun. Vzhledem k vysoké připravenosti projektů rozhodla Evropská komise o navýšení finančních prostředků pro rok 2004 na téměř dvojnásobek.

Evropská unie tedy bude spolufinancovat celkově deset výše uvedených projektů místo předpokládaných pěti. Tímto krokem se zvýšila pravděpodobnost, že Česká republika bude mít možnost čerpat vyšší částky v rámci Fondu soudržnosti v období let 2007 – 2013.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Vzniklo Centrum inovací a rozvoje

Od 1. 1. 2005 změnilo České centrum čistší produkce jméno na „Centrum inovací a rozvoje“. Adresa, telefony a fax zůstávají, k staré adrese a webu přibýlo org@cir.cz, www.cir.cz. Ředitelkou CIR je od 1. 1. 2005 Mgr. Klára Ouředníková.

SFŽP opět přijímá žádosti do OPI

Od pondělí 3. 1. 2005 do 15. 3. 2005 je možno podávat žádosti do Operačního programu Infrastruktura, priorita 3 – Zlepšování environmentální infrastruktury. Výzva obsahuje tři opatření oproti výzvě první, která navíc obsahovala opatření 3.2 – Zlepšování infrastruktury ve vodním hospodářství.

Žádosti přijímá Státní fond životního prostředí ČR, který zároveň poskytuje poradenský servis potenciálním i stávajícím žadatelům. Pokyny pro vyplnění a podání žádosti jsou k dispozici na internetových stránkách <http://zadosti.sfzp.cz>.

Podpora v rámci Operačního programu Infrastruktura, Priorita 3, je poskytována z evropského fondu ERDF (Evropský fond regionálního rozvoje) a Státního fondu životního prostředí ČR. V 1. výzvě bylo schváleno 64 projektů za více než 2,8 miliardy korun, z čehož 2 miliardy korun tvoří podpora z Evropské unie a cca 370 milionů podpora půjde z rozpočtu SFŽP ČR.

Vyhlášená opatření se týkají:

- ochrany ovzduší, kde se žádosti podávají na využívání šetrných technologií při spalování, dále na snižování emisí těkavých organických látek a na využívání obnovitelných zdrojů energie.
- nakládání s odpady a odstraňování starých ekologických zátěží, žádosti se podávají na vybudování integrovaného systému sběru a recyklace odpadů a na rekultivace a sanace starých ekologických zátěží.
- obnovy environmentálních funkcí území, cílem opatření je prevence a snížení ničivých následků povodní, zvýšení retenční schopnosti krajiny a zvýšení biodiverzity vodních toků a jejich okolí.

Zprostředkující subjekt a platební jednotka:

- příjem žádosti o podporu a poskytování informací
Státní fond životního prostředí ČR, Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11-Chodov

tel: +420 267 994 300, fax: +420 272 936 585, e-mail: opinfra@sfzp.cz

Řídící orgán OP Infrastruktura:

Ministerstvo životního prostředí ČR, Vršovická 65, 100 10 Praha 10

tel: +420 267 121 111, fax: +420 267 310 308, e-mail: posta@env.cz

Zřízena Rada pro odpadové hospodářství

Směrná část Plánu odpadového hospodářství České republiky předpokládá ustavení Rady pro odpadové hospodářství (dále jen Rada OH). Rada OH byla zřízena příkazem ministra č. 34/2004 15. listopadu 2004 jako meziresortní poradní orgán ministra, na základě ustanovení písm.g) bodu 4.2.3. části 4. Plánu odpadového hospodářství České republiky, který byl zpracován na základě ustanovení § 42 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů a jehož závazná část byla vyhlášena nařízením vlády č. 197/2003 Sb., o Plánu odpadového hospodářství České republiky. Sídlem Rady OH je Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, Praha 10.

Předsedkyní Rady OH byla ministrem životního prostředí jmenována Ing. Ivana Jirásková, náměstkyně ministra a ředitelka sekce technické ochrany životního prostředí.

Působnost Rady OH

Rada je meziresortním poradním orgánem ministra životního prostředí (dále jen „ministr“) v otázkách souvisejících s problematikou odpadového hospodářství, který:

1. koordinuje plánování odpadového hospodářství na národní úrovni,
2. koordinuje vyhodnocení stavu odpadového hospodářství se zaměřením na plnění stanovených opatření, která jsou v působnosti ostatních ministerstev a krajů,
3. projednává navržená opatření pro podporu plnění Plánu odpadového hospodářství České republiky a před-

kládá ministrovi návrhy na aktualizaci Plánu odpadového hospodářství České republiky a návrhy na změny souvisejících právních předpisů v aktuálních termínech.

Složení Rady

Rada má 25 členů. Předsedu, místopředsedu a členy Rady OH jmenuje a odvolává ministr. Členy Rady OH jmenoval ministr na základě návrhů výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky, ministerstev, orgánů veřejné správy, profesních svazů a asociací, neziskových organizací, vysokých škol a dalších subjektů.

Jednání Rady OH svolává její předseda podle potřeby, minimálně 2x ročně.

(z materiálů odboru odpadů MŽP)

Natura 2000: vláda schválila národní seznam evropsky významných lokalit

Dne 22. prosince 2004 schválila vláda národní seznam evropsky významných lokalit. „Je to jednoznačný úspěch celé vlády,“ ocenil toto rozhodnutí ministr životního prostředí Libor Ambrozek. „Považuji to za výsledek pečlivého vyjednávání, kdy se podařilo vysvětlit, že je možné skloubit obojí – chránit unikátní přírodu a přitom zabezpečit potřebný rozvoj území. Splnili jsme tak jeden ze svých závazků vůči Evropské unii,“ neskrýval radost ministr Ambrozek.

Seznam obsahuje 864 území pro konkrétní typy přírodních stanovišť a živočišné a rostlinné druhy, chráněné směrnicí EU. Tento typ chráněných území tvoří spolu s ptačími oblastmi českou část celoevropské soustavy přírodovědně významných území Natura 2000.

Ochrana přírody není možná bez lidí

„Ministerstvo životního prostředí si uvědomuje, že ochranu přírody není možné dlouhodobě zajistit bez pomoci lidí, kteří v daném území žijí. Právě proto přistoupilo k projednání návrhů s těmi, kterých se bezprostředně týkají – během léta proběhla jednání s vlastníky pozemků, jejich nájemci i obcemi. Věřím, že i to přispělo k úspěchu,“ hodnotí rozhodnutí náměstek ministra životního prostředí Ladislav Miko.

Evropsky významné lokality celkem pokryjí přibližně 9% území státu a zhruba 67% z nich překrývá již existu-

jící zvláště chráněná území. Rozloha chráněných území v ČR se tak reálně zvýší asi o 3% území ČR. Většina lokalit bude mít po svém vyhlášení charakter přírodní památky – tedy nejmírnější stupeň ochrany. Více než polovina těchto území je menší než 20 hektarů.

Data budou nyní v předepsaném formátu zaslána Evropské komisi. Ta seznam po odborné stránce posoudí a může navrhnout jeho doplnění. Po schválení seznamu Evropskou komisí musí tyto lokality Česká republika do šesti let vyhlásit jako zvláště chráněná území, pokud nebude jejich ochrana zajištěna smluvně.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Více informací o soustavě Natura 2000:

<http://www.natura2000.cz>,

<http://www.env.cz>,

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

Agro-envi

Vhodným nástrojem pro péči o cenné lokality Natura 2000 na zemědělské půdě jsou agroenvironmentální opatření (např. pro údržbu květnatých luk jsou vhodné tituly na podporu extenzivního hospodaření na loukách, pro zachování druhově bohatých společenstev pastvin titul na podporu extenzivních pastvin, pro zachování vybraných vzácných podmáčených a rašelinných luk pak je připraven titul na údržbu trvale podmáčených a rašelinných luk). Dále jsou některé tituly v rámci agro-environmentálních opatření vhodné pro podporu mizejících druhů ptáků zemědělské krajiny na vybraných územích (titul Ptačí lokality na travních porostech – chrástal polní, Ptačí lokality na travních porostech – bahňáci). Pro stávající chráněná území jsou navržena některá další agro-envi opatření (např. tituly, kde je úplně omezeno hnojení, za což přísluší vyšší platba, nebo zemědělec může využít titulu na různé druhy kosení). Agro-envi jsou určeny pro zemědělsky hospodařící subjekty, jedná se o dobrovolné dohody na délku 5 let, za dodržení závazek šetrného hospodaření obdrží zemědělec ročně platbu. Agro-envi jsou v gesci MZe, MŽP se na jejich přípravě významně podílelo. 80 % z plateb v agro-envi platí EU, 20 % platí MZe.

Vláda rozhodla o dalších ptačích oblastech

Svým nařízením dne 8. prosince 2004 vláda schválila vyhlášení deseti ptačích oblastí, které budou součástí soustavy Natura 2000: Komárov, Doupovské hory, Beskydy, Horní Vsacko, Kralický Sněžník, Křivoklátsko, Labské pískovce, Pálava, Šumava a Třeboňsko. Rozhodnutí o ptačí oblasti Českokobudějovické rybníky vláda odložila.

O týden později, tedy 15. prosince, schválila vláda vyhlášení dalších deseti ptačích oblastí. Konkrétní podobu má tedy již 38 těchto území. Vláda schválila vznik ptačí oblasti Boletice, Broumovsko, Bzenecká Doubrava – Strážnické Pomoraví, Hostýnské vrchy, Litovelské Pomoraví, Novodonské rašeliniště – Kovářská, Poodří, Soutok-Tvrdonicko, Střední nádrž

vodního díla Nové Mlýny a Východní Krušné hory. Všechny tyto oblasti vzniknou v rozloze, kterou navrhovalo Ministerstvo životního prostředí. Jednání o rybníku Dehtář na jihu Čech budou dále pokračovat.

„Jsem rád, že vyhlášení soustavy Natura 2000 úspěšně pokračuje. Zkušenosti z Evropy totiž dokazují, že znamená šanci pro rozvoj regionů. Přítomnost přírodovědně cenných území, která jsou zajímavá z celoevropského pohledu, významně podporuje rozvoj turistického ruchu,“ komentoval jednání ministr životního prostředí Libor Ambrozek.

Podle návrhu MŽP má v České republice vzniknout 41 ptačích oblastí.

(z materiálů tiskového oddělení MŽP)

Informace o zasedání Rady EU pro životní prostředí ze dne 20. prosince 2004 v Bruselu

Dne 20. prosince 2004 se v Bruselu uskutečnilo řádné zasedání Rady EU pro životní prostředí. Delegaci České republiky vedl ministr životního prostředí RNDr. Libor Ambrozek. Zasedání Rady se poprvé ve funkci komisaře pro životní prostředí zúčastnil Stavros Dimas.

Zasedání Rady mělo na programu tyto body:

- Aarhuský balíček
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o bateriích a akumulátorech a použitých bateriích
- Nová chemická politika REACH
- Návrh rozhodnutí týkající se uvedení na trh produktu obsahujícího geneticky modifikovanou řepku olejku
- Změna klimatu – středně a dlouhodobé strategie a cíle
- Lisabonská strategie – zpráva tzv. Kokovy skupiny ke střednědobému hodnocení Lisabonské strategie a závěry ke Strategii udržitelného rozvoje
- Návrh nařízení týkající se finančního nástroje pro životní prostředí (LIFE+)
- Příprava Řídící rady UNEP (Program OSN pro životní prostředí)
- Ochrana a zachování mořského životního prostředí

Aarhuský balíček

Aarhuský balíček tvoří **návrh nařízení** o aplikaci Aarhuské úmluvy v rámci činnosti institucí EU, **návrh rozhodnutí** o ratifikaci Aarhuské úmluvy v rámci Evropské unie a **návrh směrnice** o přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Aarhuská úmluva je mezinárodním právně závazným dokumentem, který je obsahově postaven na třech relativně samostatných, nicméně vzájemně provázaných pilířích: 1. zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti; 2. aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech týkajících se životního prostředí; 3. zajištění právní ochrany v záležitostech

Evropský komisař pro životní prostředí Stavros C. Dimas

životního prostředí. Cílem na Radě projednávaného rozhodnutí bylo ratifikovat Aarhuskou úmluvu na úrovni Evropské unie, cílem návrhu nařízení je aplikovat Aarhuskou úmluvu v rámci činností institucí EU.

Pokud jde o návrh nařízení, přetrvávající sporné body – zejména otázka výjimek týkajících se požadavků na přístup k informacím o životním prostředí (čl. 5a návrhu) a otázka kritérií umožňujících nevládním organizacím podat žádost o přezkoumání postupu institucí na úrovni Společenství (v otázce umožnění přístupu k informacím o životním prostředí, čl. 10 návrhu), byly vyřešeny kompromisním návrhem předsednictví. Otázka ustanovení článku 5a byla vyřešena doplněním dvou nových bodů do preambule, z článku 10 bylo vypuštěno sporné kritérium požadující, aby nevládní organizace předkládaly audit účetnictví za poslední dva roky. **Rada tak k návrhu nařízení dosáhla** kvalifikovanou většinou **politické shody**. Proti hlasovala delegace Belgie.

Návrh rozhodnutí o ratifikaci Aarhuské úmluvy v rámci Evropské unie byl Radou také **schválen**. Evropská komise k deklaraci o kompetencích předložila prohlášení vyjadřující nesouhlas s jejím zněním, a to z důvodu obav z nepřesného výkladu kompetence Společenství jak je uvedena ve Smlouvě a z možných následků ratifikace Aarhuské úmluvy Společenstvím ve vztahu k aplikaci přístupu k právní ochraně v členských státech.

Pokud jde o **návrh směrnice** o přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, členské státy se shodly, že v jejím projednávání je třeba pokračovat co nejdříve. Delegace Lucemburska, které v první polovině roku 2005 předsedá EU, potvrdila, že této problematice bude věnovat zvýšenou pozornost.

Česká republika již Aarhuskou úmluvu ratifikovala. Aarhuská úmluva vstoupila pro ČR v platnost dne 4. října 2004.

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o bateriích a akumulátorech a použitých bateriích

Navrhovaná směrnice o bateriích a akumulátorech a použitých bateriích by měla zajistit, aby členské státy nakládaly s odpadními bateriemi a akumulátory šetrně, a to na principu posilování odpovědnosti výrobce, a aby přijaly opatření vedoucí k účinnému sběru a recyklaci. Návrh směrnice obsahuje zákaz uvádění na trh a stanovuje recyklační limity pro sběr baterií a akumulátorů obsahujících rtuť, kadmium a olovo, zároveň se stanovují nové požadavky na financování sběru, nakládání a recyklaci použitých

baterií a akumulátorů. Navrhovaná nová směrnice nahradí existující směrnici 91/157/EHS a pokryje v zásadě všechny typy baterií a akumulátorů.

V České republice se podle údajů sdružení Ecobat (kolektivní systém povinných osob pro zpětný odběr přenosných baterií a akumulátorů postupně zvyšuje. V roce 2002 to bylo 16 tun, v roce 2003 70 tun a na rok 2004 se odhaduje 125 tun. V porovnání s celkovým prodejem přenosných baterií se však prozatím nedosahuje dostatečné úrovně – celkový sběr v roce 2004 se předpokládá cca 4,5 % z celkového prodeje.

Rada k návrhu směrnice dosáhla politické shody. Předmětem jednání byly především otázky uplatnění výjimky z částečného zákazu kadmia pro akumulátorové elektrické nářadí, úroveň cílů sběru odpadových baterií a akumulátorů a úroveň recyklace pro skupinu všech ostatních baterií a akumulátorů kromě olověných a nikl-kadmiových. Delegace DK/AT/SE/BE/ES/FI potvrdily svá předchozí stanoviska, shodující se v požadavku na zrušení výjimky ze zákazu kadmia pro akumulátorové elektrické nářadí, obsažené v předloženém kompromisním návrhu předsednictví, na nahrazení této výjimky určitou délkou přechodného období a přijetí co nejvyšších úrovní cílů sběru. Oproti tomu delegace UK/EL/IT/PL/IE/FR/HU/PT/MT/LV/SI/CY vyjádřily souhlas s kompromisním návrhem předsednictví, podle kterého by výjimka z částečného zákazu kadmia pro akumulátorové elektrické nářadí měla být posouzena Evropskou komisí do čtyř let po datu účinnosti směrnice. Tyto delegace zároveň zdůraznily, že úrovně cílů sběru by měly zůstat realistické.

V zájmu dosažení kompromisu navrhlo předsednictví ponechat ustanovení o zákazu kadmia nezměněno, mírně zvýšit hodnotu cílů sběru a stanovit požadavek na recyklaci ostatních typů baterií na úrovni 50 % celkové váhy recyklovaných baterií. Po další diskuzi, v rámci které byla k výjimce z částečného zákazu kadmia a cílům sběru vyjádřena jak souhlasná, tak i nesouhlasná stanoviska, byl kvalifikovanou většinou delegací přijat kompromis, podle kterého by do čtyř let po datu transpozice měla být dosažena úroveň sběru ve výši 25 % celkového ročního prodeje baterií a akumulátorů a do 8 let úroveň 45 %. Pro delší období nebyl cíl stanoven. Požadavek na revizi výjimky ze zákazu kadmia pro akumulátorové elektrické nářadí bude doplněn o zvážení možnosti zavést tento zákaz všeobecně. Delegace SE/DK/ES/EL/FI/IE hodlají k odsouhlasení textu připojit svá prohlášení.

Preambule směrnice bude projednána v pracovní skupině Rady pro životní prostředí začátkem roku 2005 na základě přijatého textu směrnice. Evropský parlament přijal pozměňovací návrhy ke směrnici v prvním čtení v dubnu 2004. Text odsouhlasený Radou pro životní prostředí bude postoupen ve formě společné pozice v rámci spolurozhodovací procedury Evropskému parlamentu do druhého čtení.

Nová chemická politika REACH

Nová chemická politika REACH byla dalším diskutovaným tématem. **REACH** (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) je nový systém nakládání s chemickými látkami. Jeho příprava

probíhá v Evropské unii již tři roky a nyní se blíží do závěrečné fáze přípravou nařízení Rady a Evropského parlamentu. Toto nařízení nahradí dosud platnou právní úpravu a bude mít významný dopad na všechny členské země, tedy i Českou republiku. REACH zavádí právní úpravu, která povede ke zvýšení ochrany lidského zdraví a životního prostředí a zjednodušuje stávající legislativu tím, že zavádí stejný postup pro bezpečné používání všech chemických látek. Povinnost shromáždit potřebná data a odpovědnost za jejich kvalitu je uložena průmyslovému sektoru, který látky produkuje a uvádí na trh. Po vyhodnocení získaných dat budou látky, které jsou z hlediska ochrany lidského zdraví a životního prostředí nejnebezpečnější – v první řadě karcinogeny, mutageny a látky toxické pro reprodukci, látky persistentní a bioakumulativní – používány pouze tak, aby existující rizika byla minimalizována. Jejich používání bude postupně omezováno a bude stimulováno hledání vhodných alternativ. Současně má být ovšem zajištěno, aby průmysl členských zemí byl trvale konkurenceschopný ve světovém měřítku.

Na základě návrhu nizozemského předsednictví a závěrů diskuse během jednání Rady pro konkurenceschopnost se Rada pro životní prostředí zaměřila na následující okruhy otázek:

1. Závěry a doporučení Pracovního zasedání o ekonomických dopadech REACH
2. Prioritizace látek při registraci
3. Registrace nebo oznamování látek ve výrobcích

K jednotlivým tématům vystoupily některé delegace jako tzv. leader speakers (k tématu 1 Německo, k tématu 2 Dánsko a Slovinsko, k tématu 3 Švédsko). Poté proběhla stručná diskuse, kterou předsednictví shrnulo v následném Presidency summary.

Česká republika podporuje základní principy nové právní úpravy a zjednodušení požadavků na výrobce a dovozce chemických látek, např. zjednodušením registrace látek vyráběných v malých množstvích nebo látek přítomných ve výrobcích. Česká republika rovněž podporuje požadavek na přijetí zásady „jedna látka – jedna registrace“ a prioritizaci látek podle nebezpečných vlastností – konkrétně látky karcinogenní, mutagení a toxické pro reprodukci. U ostatních navrhovaných nebezpečných vlastností (PBT a vPvB) Česká republika preferuje diferencovaný přístup založený na hodnocení rizika – minimálně ve spojení s tonáží. Za velmi důležité Česká republika také považuje, aby byla pozornost věnována problematice malých a středních podniků a aby byly zpřesněny údaje o přínosech, jejichž vyčíslení je velmi obtížné.

Návrh rozhodnutí týkající se uvedení na trh produktu obsahujícího geneticky modifikovanou řepku olejku

Žádost o uvedení na trh geneticky modifikované řepky olejky linie GT73 odolné vůči herbicidu glyfosátu byla předmětem diskuse výboru komitologie dle směrnice 2001/18/EC v červnu 2004. Na tomto jednání nebylo dosaženo kvalifikované většiny a proto v souladu s procedurou byl návrh rozhodnutí postoupen Radě. V tomto případě má Rada 3 měsíce na to, aby kvalifikovanou většinou návrh rozhodnutí buď

schválila nebo zamítla – návrh se pak vrací Evropské komisi k přehodnocení. Lhůta se počítá od okamžiku, kdy jsou k dispozici všechny jazykové verze návrhu.

Vzhledem k tomu, že během hlasování **v Radě nebylo dosaženo kvalifikované většiny**, bude **návrh postoupen k rozhodnutí Evropské komisi**. Česká republika, která původně hlasovala pro uvedení na trh geneticky modifikované řepky GT73, se hlasování zdržela. O změně stanoviska rozhodly zejména následující skutečnosti: geneticky modifikovaná řepka je z hlediska rizik pro životní prostředí v České republice nejproblematictější plodinou z těch, které jsou ve schvalovacím procesu (důvodem je schopnost semen přežívat v půdě několik let, dále jejich velikost a snadné šíření, nelze zcela vyloučit ani možnost křížení s příbuznými kulturními rostlinami i plevely); v České republice se řepka olejka pěstuje ve velkém rozsahu, značné množství se vyváží, geneticky modifikovaná řepka z populací vzniklých při úniku semen může přenosem pylu způsobit kontaminaci pěstované nemodifikované řepky; podle nejnovějších výsledků projektu MŽP monitorujícího plochy, kde byla pokusně pěstována geneticky modifikovaná řepka, se modifikované rostliny řepky ze vzešlého výdrolu vyskytují na pozemku ještě 4 roky po skončení pěstování (sledování se zatím provádí 4. rokem).

Změna klimatu – středně a dlouhodobé strategie a cíle

Změna klimatu a její dopady nepochybně představují klíčový aspekt současné politiky životního prostředí. Cílem Evropské unie je zamezit dalšímu zvyšování průměrné globální teploty. To obnáší zaměřit se ve střednědobém i v dlouhodobém horizontu na rozvoj a zavádění dalších účinných opatření na snižování emisí skleníkových plynů a rovněž na adaptační opatření (adaptovat se na již probíhající změnu klimatu). O nastavení redukčních cílů po skončení prvního kontrolního období Kjótského protokolu (tj. po roce 2012) se začne diskutovat v r. 2005. Bude nutné zamyslet se nad otázkami nastavení těchto cílů jak pro jednotlivé země, tak pro určitá seskupení (jako např. EU), pro rozvojové země atd.

Závěry, které **Rada** na svém zasedání **schválila**, budou předloženy jako příspěvek Rady EU pro životní prostředí pro jarní summit Evropské rady. Sporné otázky textu, které byly předmětem diskuse v rámci zasedání a během pracovního oběda ministrů, se týkaly zejména toho, zda explicitně vyjádřit kvantitativní cíle Společenství. Přes poměrně rozdílné pozice se jednotlivé delegace shodly na kompromisním návrhu předsednictví, dále byl doplněn nový odstavec reflektující výsledky 10. konference smluvních stran UN FCCC v Buenos Aires (COP 10).

Lisabonská strategie – zpráva tzv. Kokovy skupiny ke střednědobému hodnocení Lisabonské strategie a závěry ke Strategii udržitelného rozvoje

Cílem Lisabonské strategie je dosáhnout udržitelného rozvoje Evropské unie s vysokým hospodářským růstem a zaměstnaností, které přispívají k sociální

soudržnosti a zároveň respektují životní prostředí. Správně nastavená environmentální politika vytváří předpoklady pro inovace, rozvoj nových trhů, zvyšování konkurenceschopnosti založené na principu efektivnějšího využívání zdrojů a nové investiční příležitosti.

Zatímco závěry **Rady k vyhodnocení strategie udržitelného rozvoje** byly na zasedání Rady **schváleny**, **závěry Rady ke zprávě tzv. Kokovy skupiny schváleny nebyly**. Důvodem byly přetrvávající rozpory ohledně celkového charakteru textu, kde delegace Španělska trvala na tom, aby byl zařazen odkaz na oblasti, které Evropská rada v červnu 2004 identifikovala jako oblasti, kde je nezbytné přijmout okamžitá opatření (biodiverzita, strategie snižování emisí, strategie udržitelného rozvoje a podpora technologií příznivých životnímu prostředí). Naopak nizozemské předsednictví a další delegace zdůrazňovaly, že proto, aby závěry byly efektivní, musejí být zaměřené na konkrétní oblasti a neměly by „rozměňovat“ politický odkaz tím, že shrnou všechny alarmující problémy v oblasti životního prostředí. Proto nedosáhla Rada EU pro životní prostředí jednomyslné shody, která je v případě závěrů Rady nutná. Pro jarní summit Evropské rady Rada EU pro životní prostředí ke zprávě tzv. Kokovy skupiny předkládat své závěry z výše uvedeného důvodu nebude.

Návrh nařízení týkající se finančního nástroje pro životní prostředí (LIFE+)

Vzhledem k tomu, že navrhované nařízení je součástí tzv. finanční perspektivy, nebyl dosud detailně diskutován jeho text. Předsednictví se zaměřilo na hlavní problematiku okruhy otázek, které vyplynuly z jednání na pracovní úrovni a připravilo tato diskusní témata:

- nástroj LIFE+ jako nástroj podporující jednotlivé politiky v oblasti ŽP – nikoliv tedy založený na podpoře jednotlivých projektů,
- otázka navrhovaného programování financování (jedno a víceleté plány),
- rozsah typů projektů, které by LIFE+ měl pokrývat,
- otázka financování/rozpočtu.

K jednotlivým okruhům vystoupila většina delegací, další delegace předložily písemné pozice. Zazněly požadavky na specifikaci návrhu nařízení, řada států jej považuje za příliš obecný a preferuje detailní rozpracování především z hlediska tzv. vhodnosti a způsobilosti projektů, vyjasnění kritérií a jasné identifikace tzv. mezer. Naopak některé státy souhlasí s přístupem Evropské komise – ponechání upřesnění potřeb na jednotlivých členských zemích. Většina států rovněž ve svých vystoupeních poukázala na skutečnost, že dosavadní navrhovaný rozpočet se jeví jako nedostatečný, mimo jiné vzhledem k rozšíření, tj. zvýšení počtu potenciálních žadatelů. Česká republika podporuje zejména zavedení víceletých programů a dále alokaci částí prostředků přímo pro jednotlivé členské státy tak, aby byly zajištěny rovné šance subjektů z různých členských států v přístupu k podpoře z programu LIFE+. Česká republika v rámci LIFE+ podporuje zachování financování všech činností,

kteří dříve spadaly pod komunitární programy (např. Forest Focus, NGO Programme a Urban Programme). O návrhu nařízení se bude dále diskutovat během lucemburského předsednictví.

Příprava Řídící rady UNEP

Na Summitu tisíciletí v září 2000 byla přijata Deklarace tisíciletí, na jejímž základě následně VS OSN přijalo Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDG). Jedná se o souhrn dlouhodobých cílů v sociální, ekonomické, environmentální a politické oblasti pro 21. století, jejímž hlavním cílem je především snížení chudoby. Jedním z důležitých úkolů je zajištění udržitelného rozvoje, environmentální udržitelnosti a bezpečnosti ekosystémů, nutných k překonání chudoby a zajištění kvalitního života obyvatel planety.

Na posledním zvláštním zasedání Řídící rady UNEP a Globálním fóru ministrů životního prostředí v březnu 2004 bylo uloženo výkonnému řediteli UNEP předložit nadcházejícímu zasedání Řídící rady v únoru 2005 zhodnocení přínosu UNEP pro plnění MDG s environmentální průřezovou dimenzí a s návrhy, jak posílit environmentální rozměr MDG v kontextu úkolů vyplývajících ze Světového summitu o udržitelném rozvoji, který se konal v Johannesburgu v září 2002.

Na zasedání Rady EU pro ŽP členské státy v rámci výměny názorů zdůraznily, že problematika životního prostředí a chudoby spolu úzce souvisí. Velká Británie apelovala na budování a posilování kapacit pro pomoc rozvojovým zemím, přičemž UNEP by v systému OSN měl hrát zásadní úlohu. Francie v této souvislosti navrhla přeměnit UNEP ve specializovanou agenturu

OSN. Finsko, Švédsko a Německo ve svých vystoupeních zdůraznily potřebu nových přístupů a nutnost analýzy situace v životním prostředí. UNEP dle jejich názoru může sehrát velmi důležitou roli při rekonstruování stavu životního prostředí po konfliktech a také v rámci pomoci zemím při přípravě systému včasného varování. Členské státy se shodly na tom, že vzhledem k tomu, že environmentální rizika představují i bezpečnostní rizika, by nezvetí environmentální dimenze v úvahu znamenalo globální nebezpečí. Konzistentní politika na mezinárodní úrovni v oblasti životního prostředí má dle názoru Rady zásadní význam. Tento bod byl diskutován za účasti výkonného ředitele UNEPu Klause Töpfera.

Ochrana a zachování mořského životního prostředí

V návaznosti na závěry Rady k otázkám ochrany mořských ekosystémů ze dne 4. dubna 2003 předložilo nizozemské předsednictví návrh závěrů Rady zdůrazňujících nutnost přípravy tematické strategie ochrany mořského prostředí, která se zaměří na formulaci rámcové strategie EU na ochranu a zachování mořského prostředí a vyzdvihne nutnost rovnováhy mezi trvalým užíváním a ochranou životního prostředí moří. **Návrh závěrů Rady byl jednomyslně přijat.** Evropská komise tematickou strategii ochrany mořského prostředí připraví v časovém rámci stanoveném 6. akčním programem pro ŽP.

**Mgr. Kamila Kriegová,
odbor Evropské unie MŽP**

Zasedání Rady EU

Foto archiv EU

Informace o funkci a novém složení Evropské komise

Evropská komise hraje klíčovou roli v institucionální struktuře Evropské unie. Její postavení v mezinárodním prostředí je zcela výjimečné, neboť v sobě spojuje jak administrativní, exekutivní, tak i legislativní a částečně i jurisdikční pravomoci.

Nový předseda Evropské komise José Manuel Barroso

Místopředsedkyně Evropské komise Margot Wallström

V legislativním procesu Evropské unie má Evropská komise „**právo iniciativy**“ – jako jediný orgán může předkládat návrhy aktů práva Evropských společenství. O toto právo se v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech dělí s členskými státy. O Komisi se často hovoří jako o **strážkyni smluv**, neboť dbá na dodržování práva ES a rozhodnutí orgánů EU. **Jako výkonný orgán EU** odpovídá Komisi za provádění politik EU, navrhuje rozpočet Unie, spravuje různé fondy a podpůrné programy. Komise dále reprezentuje Evropskou unii **na mezinárodní scéně**, v otázkách vnějších hospodářských vztahů, je pověřena vyjednáváním o členství s kandidátskými zeměmi a všeobecně zastupuje ve spolupráci se zemí předsedající Radě Evropské unie zájmy Unie vůči jiným zemím a mezinárodním organizacím.

S ohledem na tyto pravomoci uděluje Smlouva Evropskému parlamentu řadu **kontrolních pravomocí** ve vztahu ke Komisi. Jedním z důležitých prvků týkajících se odpovědnosti Komise vůči Parlamentu je povinné **schválení Komise Evropským parlamentem**. Evropský parlament může hlasovat pouze o celé Komisi, nikoli o jednotlivých komisařích. V rámci přípravy na závěrečné hlasování o schválení nové Komise jako celku probíhají v jednotlivých výborech Evropského parlamentu **slyšení**

Místopředseda Evropské komise Günter Verheugen

s navrženými kandidáty na komisaře. Slyšení poskytují výborům možnost získat představu o osobnosti jednotlivých kandidátů na komisaře, uskutečnit rozsáhlou výměnu názorů o prioritách jednotlivých kandidátů v příslušných oblastech jejich působení a navázat pracovní vztah mezi parlamentními výbory a jejich komisaři.

S rozšířením Evropské unie došlo i k **rozšíření Evropské komise**. Komise, v jejímž čele stál Romano Prodi, se skládala z dvaceti členů, dvou z každého z pěti států s největším počtem obyvatel (Německo, Francie, Velká Británie, Itálie a Španělsko) a jednoho z každého ze zbývajících deseti států. S deseti novými komisaři z přistupujících zemí se od 1. května 2004 dočasně zvýšil současný počet komisařů na třicet. Pětileté funkční období této komise skončilo dne 21. listopadu 2004 a 22. listopadu 2004 se nový sbor komisařů ujal své funkce na pětileté období 2004 – 2009. Tuto novou komisi tvoří dvacet pět komisařů – předseda a dvacet čtyři komisařů s přidělenou oblastí působnosti. Počet komisařů v novém složení je tak omezen na **jednoho komisaře z každého členského státu**.

Hlasování o nové Komisi jako celku se mělo uskutečnit dne 27. října 2004 na zasedání Evropského parlamentu ve Štrasburku. Vzhledem ke sporům, týkajícím se především osobnosti původně nominovaného italského komisaře, požádal José Barroso o odklad hlasování. Nový návrh Evropské komise byl představen dne 4. listopadu 2004: Itálie a Lotyšsko nominovali nové komisaře a maďarský kandidát na komisaře dostal jiný resort. Takto upravené Komisi vyslovil Evropský parlament důvěru dne 18. listopadu 2004. **Dne 19. listopadu 2004** byla nová Komise oficiálně **schválena** členskými státy na zasedání Rady EU.

Nový komisař EU pro životní prostředí

Novým evropským komisařem pro oblast životního prostředí se stal **Stavros C. Dimas**, bývalý poslanec

Komisař pro životní prostředí Stavros Dimas

řeckého parlamentu a člen řecké vlády, který v minulosti působil ve funkcích ministra obchodu, ministra zemědělství a ministra průmyslu, energetiky a technologie. V posledních letech vedl delegaci Nové demokracie v Parlamentním shromáždění Rady Evropy.

Mezi **hlavní priority**, které si nový evropský komisař pro životní prostředí vytyčil, patří boj proti klimatické změně, ochrana biodiverzity, posílení vztahu mezi životním prostředím a zdravím, chemická legislativa REACH, integrace environmentálních aspektů do ostatních sektorových evropských politik, Lisabonská strategie, vazba mezi životním prostředím a konkurenceschopností a konečně potřeba úzké spolupráce s Evropským parlamentem.

Jedním z cílů je také prosazování **implementace komunitárního práva** v souvislosti se zvyšujícím se počtem porušování práva v oblastech ochrany přírody, řízení odpadového hospodářství, vody a posuzování vlivů na životní prostředí. Nová komise by měla usilovat o zjednodušení a modernizaci nově připravované evropské legislativy při současném zajištění vysoké ochrany životního prostředí ve všech členských státech. V rámci Lisabonské strategie je stěžejní zajištění **rovnováhy mezi životním prostředím a ekonomickými a sociálními**

aspekty udržitelného rozvoje. Stavros C. Dimas zdůraznil nutnost posílení oblasti výzkumu a vývoje, podporu zavádění environmentálních technologií a tím zvýšení konkurenceschopnosti, tak aby se EU stala ekologicky nejefektivnější ekonomikou schopnou udržitelného hospodářského růstu, ekonomikou s více a lepšími pracovními místy, větší sociální soudržností a zdravým životním prostředím. Aby se z Lisabonské strategie stal komplexní proces, je zároveň nutná podpora občanů, sociálních partnerů a nevládních organizací.

Důležité je rovněž začlenění environmentálního rozměru do ostatních sektorových politik, jako je například doprava, energie či zemědělství. Za účelem dosažení tohoto cíle je nutná spolupráce s ostatními komisaři.

Z dosavadní orientace nového komisaře i z jeho ústních a písemných projevů při slyšení Evropským parlamentem vyplývá, že bude klást důraz na provázanost jednotlivých pilířů udržitelného rozvoje. Až konkrétní kroky ukážou, na který pilíř bude komisař klást větší důraz a zda ekonomická efektivita v duchu Lisabonské strategie nepřeváží nad dalším rozvojem politiky a legislativy životního prostředí.

Cílem nové Evropské komise jako celku je usilovat o **posílení jejího komunikačního úsilí**, tak, aby mohla být jasněji sdělována přidaná hodnota Evropy jejím občanům, a to jak účastí v diskusích probíhajících v jednotlivých členských státech, tak co nejefektivnějším používáním všech moderních prostředků komunikace. Efektivní komunikace musí být objektivní, včasná a musí se zaměřit na záležitosti, které se evropských občanů prakticky týkají. Místopředsedkyní Komise zodpovědnou za komunikační strategii byla jmenována dosavadní komisařka pro životní prostředí Margot Wallström.

*Ing. Petra Ptáčková,
odbor Evropské unie MŽP*

Foto archiv EU

Přípravy Bulharska, Rumunska, Chorvatska a Turecka na vstup do Evropské unie

Dne 17. prosince 2004 Evropská rada učinila zásadní rozhodnutí, když se shodla na podpisu smluv o přistoupení s **Bulharskem a Rumunskem** k Evropské unii v dubnu 2005 a jejich vstupu do EU v lednu 2007. Zejména Rumunsko však bude nadále sledováno, jestli plní všechny dohodnuté podmínky, nejvíce v oblasti konkurenceschopnosti, soudnictví a životního prostředí. Také Bulharsko bude pod dohledem, zejména v oblasti implementace závazků ve všech oblastech evropské legislativy. Navíc jak u Bulharska, tak u Rumunska bude uplatňována bezpečnostní klauzule, kdy v případě, že nebudou plnit svoje závazky, může být jejich vstup do EU posunut na rok 2008.

Konkrétně v oblasti životního prostředí Bulharsko vyjednalo 8 přechodných období (nejdelší do roku 2014, směrnice o skládkách odpadů) a Rumunsko celkem 11 (nejdelší do roku 2022, u směrnice o nakládání s městskými odpadními vodami).

17. března 2005 se očekává zahájení vstupních rozhovorů s **Chorvatskem**, ovšem za několika předpokladů, zejména že bude spolupracovat s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.

V případě **Turecka** Evropská unie vytyčila datum 3. října 2005 jako termín pro zahájení vstupních rozhovorů v případě, že Turecko podepíše protokol k asociační dohodě mezi EU a Tureckem z roku 1963, na jejímž základě vznikla v roce 1996 celní unie mezi oběma stranami. Protokol rozšíří platnost dohody na deset nových členů EU včetně Kyprské republiky, což z právního hlediska podle EU znamená významný krok směrem k uznání řeckokyperské vlády. Vstup Turecka do EU se však neočekává před rokem 2014.

*Zuzana Krystová,
odbor Evropské unie MŽP*

Životní prostředí v EU: přelomový rok 2005?

1. ledna 2005 převzalo Lucembursko od Nizozemí předsednictví Evropské unie. Hlavním úkolem předsednictví je koordinace práce Rady Evropské unie na všech úrovních – od předsedání pracovním skupinám po sestavování programu pro Evropskou radu, zasedání na úrovni předsedů vlád.

Je užitečné si učinit obrázek, jaké hlavní priority bude Lucembursko během svého předsednictví prosazovat. Navíc Lucembursko spolu s Velkou Británií představilo plán pro celý rok 2005, neboť lze očekávat, že Británie, jež bude EU předsedat ve druhém pololetí letošního roku, převezme od Lucemburska řadu agend k dalšímu projednání.

Lucemburské předsednictví v prvním pololetí 2005

Je zřejmé, a platí to ještě více po rozšíření EU na 25 členů, že předsednictví musí pokrýt rozsáhlý soubor činností, což je v případě Lucemburska, jehož ministerstvo životního prostředí má i po posílení pro výkon předsednictví pouhých třicet zaměstnanců, zvláště markantní – veškeré domácí aktivity jsou v podstatě na půl roku přerušeny. I proto se Lucembursko dohodlo s Nizozemím, Belgií a Velkou Británií na rozdělení spravované agendy po dobu svého předsednictví (v oblasti životního prostředí se jedná o vybrané mezinárodní smlouvy a organizace).

Během lucemburského předsednictví se plánují pro životní prostředí tři ministerská setkání – dvě formální zasedání Rady (15. 3. v Bruselu a 24. 6. v Lucemburku) a neformální setkání věnované územnímu plánování a rozvoji (15. – 17. 6. v lucemburském Mondorfu).

Obecnou prioritou číslo jedna je příprava jarního summitu Evropské rady v březnu 2005 v Bruselu, jehož hlavním tématem bude střednědobé vyhodnocení Lisabonské strategie (EU se má stát znalostní společností s konkurenceschopnou ekonomikou, jež současně naplňuje sociální a environmentální ambice svých občanů). V návaznosti na tzv. Kokovu zprávu, o níž je podána informace na jiném místě v tomto vydání Zpravodaje, a na zprávu Evropské komise by měla Evropská rada potvrdit pokračování Lisabonské strategie v jejích třech pilířích a úžeji vymezit priority pro další postup.

V červnu 2005 by rovněž měla být dosažena dohoda o nové finanční perspektivě, tj. rozpočtu EU na roky 2007 – 2013; projednávání jejího obecného rámce i konkrétních finančních nástrojů bylo již zahájeno během nizozemského předsednictví.

Mezi další obecné priority patří vyhodnocení naplňování ekonomické měnové unie a zpřesnění Paktu stability a růstu, pokrok v harmonizaci pravidel vnitř-

ního trhu, podpis smlouvy o přistoupení Bulharska a Rumunska do EU a zahájení vyjednávání o členství s Chorvatskem.

V oblasti životního prostředí je hlavní prioritou změna klimatu; cílem je, ve světle vstupu Kjótského protokolu v účinnost, připravit strategickou orientaci EU pro snižování emisí skleníkových plynů, včetně nastavení cílů pro horizont od roku 2012. Předsednictví spatřuje v této strategické orientaci možnost posílení environmentální dimenze Lisabonské strategie. V legislativní oblasti hodlá předsednictví dokončit diskusi o směrnici o vodě ke koupání a o směrnici k obsahu síry v palivech pro námořní dopravu. Mělo by pokračovat projednávání návrhu REACH, finančního nástroje LIFE+, směrnice k podzemním vodám a INSPIRE.

Předsednictví se rovněž hodlá zabývat zprávou Evropské komise o naplňování Strategie udržitelného rozvoje EU a vymezit její roli vůči Lisabonské strategii; chápe Strategii udržitelného rozvoje jako širší rámec pro všechny politiky EU, rozhodně ne jako environmentální pilíř Lisabonské strategie.

Ze souvisejících oblastí je užitečné zmínit cíl pokročit v projednávání směrnice o obnovitelných zdrojích energie a přijmout směrnici o energetické účinnosti koncových zařízení a energetických služeb. V oblasti zemědělské politiky bude pak předsednictví klást důraz na nařízení o rozvoji venkova a na udržitelný rybolov.

Operační program Rady EU pro rok 2005

Kromě standardního plánu předsednictví připravily Lucembursko a Velká Británie společně také operační program Rady EU pro celý rok 2005, pro dobu trvání obou předsednictví. Jak se v dokumentu zdůrazňuje, je nyní kontinuita mezi předsednictvími obzvláště důležitá, vzhledem k řadě strategických rozhodnutí, jež bude nutné v průběhu roku přijmout (zejména nová finanční perspektiva a Lisabonská strategie).

Ve vztahu k Lisabonské strategii věnuje dokument velkou pozornost regulatorní reformě – od důsledného naplňování požadavku na posouzení dopadů navrhované legislativy, přes důraz na řádné plnění stávající legislativy až po simplifikaci, tj. posuzování nadbytečnosti některých předpisů.

Dokument se věnuje poměrně obsáhle i životnímu prostředí. Kromě oblastí již uvedených v programu lucemburského předsednictví se zde jako priorita objevuje diskuse nad tematickými strategiemi pro sedm oblastí (ochrana půdy, prevence a recyklace odpadů, udržitelné využívání přírodních zdrojů, udržitelné používání pesticidů, kvalita ovzduší, ochrana mořského prostředí a městské prostředí), které má v polovině roku 2005 předložit Evropská komise a nad nimiž má Rada EU zahájit strategickou diskusi.

Během roku 2005 se plánuje konečná dohoda o předpisech o vodách ke koupání, o bateriích a aku-

mulátorech, o nařízení LIFE+, o přeshraničním pohybu odpadů, o odpadu z těžební výroby, o fluorovaných plynech a o návrhu INSPIRE (konsolidace dat o životním prostředí). Jednání by měla pokročit u předpisů k registru znečišťujících látek PRTR či k podzemní vodě. Cílem obou předsednictví je také uzavření diskuse k tzv. aarhuskému balíčku, souboru předpisů, jimiž se provádí na úrovni EU Aarhuská úmluva.

Rada by se v roce 2005 měla také intenzivně věnovat pokroku v zavádění ETAP (Akční plán pro environmentální technologie), jehož cílem je hledání synergií mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem a k podpoře uvádění environmentálních technologií na trh. Obě předsednictví budou také aktivně působit na mezinárodních jednáních, mimo jiné při zhodnocení rozvojových cílů tisíciletí a na dalším zasedání smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu.

Rada EU se také bude věnovat vyhodnocení Strategie udržitelného rozvoje EU, které má v průběhu roku 2005 Evropská komise předložit; při revizi by měl být ve strategii více zohledněn mezinárodní prvek. Rada bude usilovat o prosazení environmentálních priorit do závěrů Jarního summitu Evropské rady v roce 2005 i 2006.

Lze očekávat posun ve vnímání ochrany životního prostředí?

Asi největším úkolem pro lucemburské a britské předsednictví Rady EU v oblasti životního prostředí bude uhájit postavení životního prostředí v kontextu Lisabonské strategie. Ukáže se, zda hlavní orientace na demonstraci konkrétních přínosů ochrany životního prostředí pro ekonomický růst a konkurenceschopnost

bude ostatními partnery akceptována, nebo se naopak ochrana prostředí dostane v dalším směřování Lisabonské strategie do pozadí. Klíčový přitom bude výstup Jarního summitu Evropské rady v březnu 2005 a bude zajímavé sledovat, jakou roli ve vyvážení jednotlivých priorit sehraje nové členské státy.

Míra důrazu na ochranu životního prostředí v závěrech Evropské rady k Lisabonské strategii bude mít i určující vliv pro projednávání rozpočtu EU pro roky 2007 – 2013. Nejde přitom pouze o stanovení priorit a rozpočtu fondu LIFE+, ale i o začlenění environmentálních požadavků do dalších fondů, zejména do fondů strukturálních (ve Fondu soudržnosti se zatím počítá se zachováním dosavadního podílu životního prostředí); současné návrhy zatím zahrnují do financovatelných opatření i péči o území Natury 2000, jejíž finanční dopady vyvolávají řadu otázek.

Lze říci, že nové vymezení úlohy životního prostředí vůči ostatním politikám EU bude na delší dobu určovat směr evropské legislativy v této oblasti, ale bude mít i významný dopad na vnímání ochrany životního prostředí v jednotlivých členských státech EU včetně České republiky. Na druhou stranu není pravděpodobné, že by došlo k výraznému odklonu od ochrany životního prostředí a zastavení probíhajících legislativních prací; vývoj evropské legislativy životního prostředí bude v každém případě pokračovat dále.

Více informací o lucemburském předsednictví EU lze získat na adrese: <http://www.eu2005.lu>

JUDr. Jan Dusík, M.Sc.,
ředitel odboru Evropské unie MŽP

Střednědobé hodnocení cílů Lisabonské strategie a reakce na Kokovu zprávu

Evropská komise pověřila na jarním zasedání Evropské rady v březnu 2004 bývalého nizozemského předsedu vlády Wima Koka vedením expertní skupiny (High Level Group – HLG pro Lisabonskou strategii), jejímž úkolem bylo vypracovat podklad pro střednědobé hodnocení Lisabonského procesu. Tzv. Kokova zpráva („Čelíme výzvě – Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost“) byla zveřejněna 3. listopadu 2004 poté, co byla diskutována kolegiem komisařů Evropské unie. Dne 4. listopadu 2004 seznámil Wim Kok s obsahem zprávy členy Evropské rady, kteří měli možnost ji v obecné rovině diskutovat. V současné době je zpráva expertní skupiny projednávána v jednotlivých formacích Rady EU.

Obsah Kokovy zprávy

Zpráva HLG pro hodnocení Lisabonské strategie je rozdělena do tří základních částí. **První kapitola** nazvaná „Proč Lisabon?“ stručně shrnuje okolnosti, které vedly k vyhlášení Lisabonské strategie na jarním zasedání Evropské rady v březnu 2000. Dále jsou v textu připomenuty základní cíle, které jsou považovány za zásadní z hlediska Lisabonské strategie a jsou také zmíněny hlavní problémy ovlivňující dosavadní nepříliš uspokojujivé výsledky při plnění stanovených cílů a úkolů jako nepříznivý demografický vývoj, rozšíření EU, sílící podmínky globalizace a mezinárodní konkurence především ze strany USA,

Japonska, Číny a Indie. Problémem je také příliš široké definování Lisabonské strategie. V závěru první kapitoly se konstatuje, že Lisabonská strategie je nejlepší reakcí na existující četné výzvy a reprezentuje rámec ambicí a cílů pro budoucnost celého Evropského společenství.

Druhá kapitola „Odstraňování překážek; uvolnění potenciálu“ je věnována analýze pěti základních tematických okruhů Lisabonské strategie (realizace znalostní společnosti, dodržení závazků v rámci vnitřního trhu, vytvoření příznivého podnikatelského prostředí, vytvoření adaptabilního trhu práce přístupného pro všechny, a snaha o environmentálně udržitelnou budouc-

nost). V rámci každého tématu jsou uvedeny klíčové výzvy Lisabonské strategie a jejich význam pro strategii jako celek. Vedle toho jsou podrobněji analyzovány zásadní problémové oblasti, na které bude nutné se zaměřit s konkrétním doporučením HLG pro hodnocení Lisabonské strategie a časovou specifikací, a to jak na komunitární, tak i na národní úrovni. V závěru všech tematických okruhů jsou pak uvedena hlavní doporučení pro klíčové aktéry.

Třetí kapitola „Kroky k realizaci Lisabonské strategie“ se zaměřuje na problémy jako nedostatečná politická vůle při naplňování Lisabonské strategie, dále slabá provázanost opatření v rámci jednotlivých politik a nedostatečný tlak občanů členských zemí na jednotlivé národní vlády. Je proto doporučeno zlepšit srozumitelnost a propojenost lisabonských cílů a opatření a vytvořit předpoklady pro implementaci strategie a komunikace. Pro institucionální zajištění implementace cílů je proto navrhováno zpracování národních akčních programů vztahujících se k Lisabonské strategii a jejich promítnutí do ostatních dílčích národních strategií. Dále ustanovení jednoho člena v každém členském státě, který by byl odpovědný za průběžnou implementaci Lisabonské strategie. Lisabonská strategie by se také měla lépe odrážet ve výdajových prioritách rozpočtu Evropské unie. Pro co nejlepší implementaci je také velmi významné zlepšit využití metody otevřené koordinace (členské země usilují o nejlepší hodnocení a snaží se využívat poznatků a postupů těch nejvíce úspěšných k dosažení těch nejlepších výsledků).

Hodnocení Kokovy zprávy

Zveřejnění Kokovy zprávy vyvolalo ihned po svém zveřejnění smíšené reakce.

Evropské byro životního prostředí (EEB – European Environmental Bureau), představující nevládní organizace členských států Evropské unie, od Kokovy zprávy nečekalo, že bude „zeleňou zprávou“, ale vyjádřilo své uspokojení nad tím, že Wim Kok odolal lobby snažícímu se odstranit environmentální politiku z Lisabonské strategie. Kokova zpráva zaujímá opatrnou tradiční pozici v rovnováze mezi ekonomickou, sociální a environmentální dimenzí. Environmentální dimenze má ve zprávě důležitou pozici. Kokova skupina potvrzuje, že ochrana životního prostředí je stěžejním cílem pro EU. Zpráva se také zaměřuje na spolupráci mezi ekonomickým a environmentálním sektorem, naznačuje, že environmentální inovace mohou přispívat k ekonomickým cílům a žádá využívání veřejných fondů k posílení environmentálních investic. Kokova zpráva dále zdůrazňuje potřebu plné a rychlé transpozice legislativy ES a stanovení lisabonských cílů, zahrnujících 14 indikátorů, včetně environmentálních. Na druhou stranu se tato zpráva vůbec nezmiňuje o existenci dlouhodobé Strategie udržitelného rozvoje, která byla přijata EU v červnu 2001 v Göteborgu a která by měla fungovat jako rámec pro ekonomické aktivity, pro které byla impulsem právě Lisabonská

strategie. Dále je zarážející, že při popisu globální situace není ve zprávě vůbec žádná zmínka o globálním udržitelném vývoji nebo o globální zodpovědnosti EU, která se vztahuje k mezinárodně uznávanému Světovému summitu o udržitelném rozvoji ze září 2002 a k Rozvojovým cílům tisíciletí z podzimu 2000.

Evropský svaz zaměstnavatelů (UNICE), Svaz obchodních svazů a komor (Eurocommerce a Eurochambresse) souhlasí se základním zjištěním Kokovy zprávy, že konkurenceschopnost EU je neuspokojivá. Shodují se v tom, že zpráva postrádá více konkrétních doporučení vedoucích k zvýšení evropské konkurenceschopnosti. Sociální soudržnost a environmentální cíle jsou možné jen za podmínek rostoucí ekonomiky. UNICE také podpořila doporučení, aby členské státy vypracovaly národní akční plány a nesly za jejich plnění odpovědnost.

Pravicová Evropská lidová strana (EEP), nejsilnější poslanecká skupina v Evropském parlamentu, kritizuje národní vlády za neschopnost prosazovat závěry Lisabonu. Podle EEP lze zprávu Kokovy expertní skupiny považovat za „vyhlášení úpadku“. **Socialistická skupina** v Evropském parlamentu zdůraznila potřebu zachovat rovnováhu Lisabonské agendy a varovala před rizikem zneužívání Lisabonu k podkopání sociálních priorit. Představitel Evropské socialistické strany (ESP) Rasmussen po zveřejnění Kokovy zprávy vyjádřil politování, že zpráva neobsahuje návrhy pro oblast životního prostředí. Dále prohlásil, že by se měly investice EU prioritně zaměřovat na nové čisté environmentální technologie.

Konfederace evropských odborových svazů (ETUC – Europe Trade Union Confederation) zastává podobný názor. Zpráva se podle ETUC zaměřuje výlučně na zaměstnanost a růst a varovala, že udržitelný rozvoj nepřijde „samovolně“.

Pozice členských států

Většina členských zemí se již ke Kokově zprávě vyjádřila a zaujala ke střednědobému hodnocení Lisabonské strategie svou pozici. Jednotlivé státy vydaly prohlášení, kde se vyjadřují buď ke komplexnímu hodnocení Lisabonského procesu nebo se zaměřují jen na oblasti, kde je potřeba dosáhnout zlepšení v rámci EU nebo v národním měřítku. Některé státy se také vyjádřily k uplynulému období.

Většina států se shoduje na nejasných a nekonkrétně definovaných cílech Lisabonské strategie a podporuje jejich zjednodušení a zaměření na klíčové oblasti, ke kterým ve většině případů patří *hospodářský růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost a dokončení vnitřního trhu*. *Ochranu životního prostředí* řadí ke svým prioritám Německo, Švédsko a Velká Británie. Jediné Švédsko vyzvalo k vyjasnění vztahu mezi Lisabonskou strategií a Strategií udržitelného rozvoje. Dále se většina států shodla na nedostačujícím a neefektivním systému hodnocení, řízení a koordinace a vytvoření koordinační a monitorovací jednotky na národní úrovni, která by projednávala plnění

Lisabonské strategie. Některé státy se také zmínily o budoucím financování Lisabonské strategie a plnění jejich cílů v kontextu rozšíření EU.

Postoj ČR k Lisabonské strategii

Vzhledem k tomu, že Kokovu zprávu lze považovat za jeden ze zásadních podkladů pro zpracování střednědobého vyhodnocení, vychází pozice České republiky k tomuto hodnocení Lisabonské strategie z analýzy zprávy Kokovy expertní skupiny, přičemž byly zohledněny aktuální vývojové trendy jak na národní, tak na evropské úrovni.

S ohledem na udržitelnost společných evropských hodnot v sociální a environmentální oblasti vyzdvihuje Česká republika potřebu zaměřit se primárně na podporu hospodářského růstu a konkurenceschopnosti při současném rozvíjení opatření na podporu zaměstnanosti a respektování požadavků ochrany životního prostředí. Upřednostňování ekonomického hlediska před environmentálním potvrdil také Martin Jahn, místopředseda vlády ČR pro ekonomiku, předseda Rady vlády pro udržitelný rozvoj a předseda Hospodářské rady vlády, který byl určen jako člen vlády zodpovědný za realizaci Lisabonské strategie.

Vláda ve svém prohlášení konstatuje, že správně nastavená *environmentální politika* vytváří předpoklady pro inovace, vytváření nových trhů, zvyšování konkurenceschopnosti založené na principu efektivnějšího využívání zdrojů, a nové investiční příležitosti. Z tohoto hlediska lze environmentální pilíř Lisabonské strategie vnímat jako konkurenční výhodu pro evropskou ekonomiku. Česká republika proto zastává názor, že opatření prováděná v rámci Lisabonské strategie zaměřená na stimulaci růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti musí být v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí a s principy *udržitelného rozvoje*. V rámci environmentální dimenze Lisabonského procesu proto Česká republika podporuje opatření vyplývající z Akčního plánu environmentálních technologií (ETAP) a jeho začlenění do sektorových programů, vývoj environmentálně šetrných technologií a opatření na snižování materiálové a energetické náročnosti tvorby HDP.

Pozice MŽP k Lisabonské strategii

MŽP kladně hodnotí, že ačkoliv se Kokova zpráva zaměřuje přednostně na růst a zaměstnanost, jsou v ní obsaženy významné *pasáže o životním prostředí*. Životní prostředí je zde chápáno jako konkurenční výhoda pro ekonomiku EU. Z tohoto důvodu *environmentální politika* napomáhá nejen dosažení lisabonských cílů, stimulaci vyššího hospodářského růstu a zaměstnanosti, ale také jejich dlouhodobé udržitelnosti, v jejímž kontextu jsou přísně pojaty všechny pilíře Lisabonské strategie. MŽP velmi vítá, že udržitelnost životního prostředí je jednou z pěti explicitně jmenovaných oblastí politik, kde je potřeba provést urychlená opatření.

V tomto kontextu je však nezbytné *posílit integraci environmentálních hledisek do Lisabonské*

strategie (environmentální účinnost inovací, podpora investic do vývoje environmentálně šetrných technologií – ETAP, snižování materiálové a energetické náročnosti tvorby HDP) co nejdříve, aby se předešlo škodám na zdraví, biologické rozmanitosti a majetku v budoucnosti.

I když rozsahem, který je ve zprávě věnován životnímu prostředí, je MŽP mile překvapeno, je nutno konstatovat, že *chybí jakákoliv zmínka o Strategii udržitelného rozvoje EU*. Je zarážející, že tak stěžejní dokument, který je do jisté míry součástí Lisabonské strategie a je s ní průběžně vyhodnocován, není ve zprávě vůbec zmiňován. MŽP se domnívá, že by mělo dojít k *vyjasnění vztahu mezi těmito dvěma strategickými procesy* a že by měly být vzájemně integrovány ve prospěch Strategie udržitelného rozvoje. V tomto smyslu by mělo znít i jedno z doporučení Kokovy skupiny. Tato skutečnost se MŽP jeví jako stěžejní pro další vývoj udržitelného rozvoje v EU.

K doporučením zprávy pro environmentální oblast lze konstatovat, že všechny v podstatě směřují k podpoře rozvoje a šíření eko-efektivních inovací a technologií, ať již prostřednictvím ETAP, který je v současné době také v centru zájmu MŽP, nebo environmentálně orientovaných veřejných výběrových řízení („green public procurement“). Součástí péče o kvalitu životního prostředí v ČR je dále podpora rozvoje trhu orientujícího se na životní prostředí a prodej a užívání ekologicky šetrných výrobků na všech stupních státní sféry.

Závěr

Závěrem lze říci, že Lisabonská strategie je dobrým konceptem schopným rozvíjet potenciál Evropské unie a zůstává fundamentální pro zlepšení hospodářské výkonnosti celé EU. Cílem Lisabonské strategie je dosáhnout udržitelného rozvoje EU s vysokým hospodářským růstem a zaměstnaností, které přispívají k sociální udržitelnosti a zároveň respektují životní prostředí.

Nedostatečné uplatňování Lisabonské strategie by mohlo být pro EU velice nákladné a projevilo by se snížením růstu, pomalejším zvyšováním úrovně zaměstnanosti a narůstajícím zaostáváním za některými našimi velkými průmyslovými partnery v oblastech vzdělávání, výzkumu a vývoje. V některých oblastech se vyskytly závažné problémy, které brzdí celou strategii a brání návratu silného růstu.

Ovšem každá dílčí součást Lisabonské strategie přispívá k dosažení lepších výsledků. Cíle Lisabonské strategie v environmentální oblasti by proto měly odpovídat současným nejdůležitějším trendům a hrozbám pro životní prostředí, kterým EU nyní anebo v blízké budoucnosti bude čelit, a které jsou neodvratitelným důsledkem lidské aktivity spojeným s rozvojem ekonomiky.

**Ing. Jana Kalabisová,
odbor Evropské unie MŽP**

Evropský soudní dvůr odmítl německý systém vratných lahví

14. prosince 2004 vydal Evropský soudní dvůr dlouho očekávaný rozsudek ve spojených případech C-463/01 a C-309/02, které se zabývají zavedením systému vratných lahví na přírodní minerální vodu v Německu. Problémem systému, jehož cílem je plnění cílů směrnice 94/62/ES o obalech a obalových odpadech, není jeho environmentální přínos, ale omezení volného pohybu zboží napříč Evropskou unií.

Výklad Soudního dvora (jako jediný má pravomoc závazně vykládat právo ES) je velmi zásadní, a to jak vůči směrnici 94/62/ES, tak obecně ve vztahu ochrany životního prostředí a vnitřního trhu, proto považují za vhodné tento případ blíže představit. O významu rozsudku svědčí i skutečnost, že jej Soudní dvůr přijal ve velkém senátu (patnáctičlenný).

Individuální, nebo globální zpětný odběr?

Jak již bylo řečeno, problém se týká přírodní minerální vody, která musí být podle směrnice 80/777/EHS balena přímo u zdroje, aby se zabránilo její kontaminaci v nevyhovujících obalech nebo při přelévání z jednoho obalu do druhého. Vzhledem k vysokým nákladům na přepravu skleněných obalů, které mohou být opětovně využívány, preferují výrobci vod dovážených do Německa využívání jednorázových plastových obalů. Podle studie *Gesellschaft für Verpackungsmarktforschung* z roku 2000 je 90 % obalů minerálních vod vyrobených v Německu vratných, zatímco 71 % dovezených vod je v nevratných obalech.

Podle německé legislativy jsou výrobci a distributoři povinni zajistit bezplatný zpětný odběr obalů a jejich opětovné využití nebo recyklaci. Tuto povinnost mohou splnit buď sami, nebo pomocí účasti v globálním sběrném systému. V případě, že povinnost splní sami, je stanovena povinnost zálohování lahví ve výši 0,25 – 0,50 € dle objemu; ta se pak uplatňuje od výrobce až ke konečnému spotřebiteli, jemuž se při vrácení lahve vrací; při účasti v globálním systému tato povinná záloha odpadá.

Možnost splnění závazku pomocí účasti ve sběrném systému však zaniká v případě, že dva roky po sobě poklesne procento nápojů ve vratných obalech pod 72 %; v tom případě jsou výrobci a distributoři povinni zajistit zpětný odběr sami, a tudíž jsou povinni i vybírat příslušné zálohy.

Důraz na nediskriminaci

Směrnice o obalech a obalových odpadech v článku 5 povoluje, aby členské státy podporovaly systémy pro opětovné využití obalů. Současně však ukládá, aby všechny systémy pro sběr, opětovné využití a recyklaci byly přístupné všem ekonomickým subjektům za rovných podmínek. Vzhledem k tomu, že podle Soudního dvora směrnice nepředstavuje plně harmonizační opatření pro systémy opětovného využití obalů (nestanovuje hierarchii mezi opětovným využitím a jinými způsoby dalšího využití obalů), musí být jejich slučitelnost s evropským právem zkoumána i ve vztahu k článku 28 Smlouvy o ES, tj. zda se nejedná

o bariéru vnitřního trhu v podobě kvantitativního omezení. Taková bariéra je přípustná pouze v případech, kdy je odůvodnitelná jinými převažujícími zájmy, včetně zájmů ochrany životního prostředí, a zvolené opatření je přiměřené zamýšlenému cíli.

Soudní dvůr nejprve rozhodl, že povinnost přejít z globálního sběrného systému na povinný zpětný odběr a zálohování má významnější finanční dopad na dovozce vod než na německé výrobce a přináší tudíž omezení dovozu ve smyslu článku 28 Smlouvy o ES. V další fázi Soudní dvůr zkoumal, zda německý systém je odůvodnitelný zájmy životního prostředí. V tomto případě dospěl k závěru, že systém jako takový má za cíl snížit zátěž životního prostředí pomocí zvýšení počtu vratných obalů na úkor obalů jednorázových, což je environmentálně prospěšné opatření a jako takové není v rozporu s evropským právem. Negativně se ale vyjádřil k šestiměsíční lhůtě stanovené německými předpisy pro přechod z globálního systému na individuální sběr, která je podle Soudního dvora příliš krátká na to, aby se jí výrobci mohli přizpůsobit, a její délka není ochranou životního prostředí odůvodnitelná. V tomto směru tedy Soudní dvůr seznal, že německý systém není v souladu s evropským právem.

Soudní dvůr se také v souvisejícím případě vyjádřil k otázce položené německým Soudem, zda mohou i přes povinnost přejít na individuální systém sběru obalů výrobci pokračovat v účasti na globálním systému. Rozhodl, že tuto možnost výrobcům směrnice o obalech a obalových odpadech neposkytuje, přechod na individuální systém, uložený vnitrostátními předpisy, je tedy pro ně povinný. Soudní dvůr ale rovněž připomněl, že nově vytvořený systém nesmí být méně vhodný k dosažení cílů směrnice než systém dřívější a že jeho zavedení nesmí znemožnit některým ekonomickým subjektům účast v tomto systému od okamžiku jeho zavedení.

Hodnocení rozsudku

Rozsudek Soudního dvora je poměrně vyvážený a uvítali jej jak představitelé obalového průmyslu (*Europen*), tak zastánci německého systému, který nebyl rozsudkem Soudního dvora *a priori* odmítnut. Německu však hrozí další žaloba k Soudnímu dvoru od Evropské komise, kterou napadá další aspekty německého systému z pohledu vnitřního trhu, jehož nepřehlednost a roztržičnost (tzv. *ostrovní řešení*) způsobuje dovozcům nápojů značné obtíže; Evropská komise se již vyjádřila, že v tomto případě hodlá pokračovat i po tomto rozsudku.

Z pohledu ochrany životního prostředí a prevence vzniku odpadů je pozitivní, že Soudní

dvůr neshledal pochybení Německa ve vlastním zavedení systému, ale v nedostatečné délce přechodného období pro účastníky. Na druhou stranu rozsudek popírá, že by směrnice o obalech stanovila hierarchii, podle níž má opětovné využití obalů přednost nad recyklací. Rozsudek také nechává otevřenou otázku, kde je hranice mezi environmentálně odůvodněným a neodůvodněným opatřením pro nakládání s obaly, jež může vést k omezení dovozů, tj. k bariéře volného pohybu. V každém případě však rozsudek přispěl k vyjasnění některých požadavků směrnice jak pro účastníky německého trhu s minerálními vodami, tak pro výrobce, dovozce, distributory i regulátory ve všech členských státech působící v této oblasti.

Plné texty rozsudků jsou k dispozici na:

Rozsudek ve věci C-463/01:

<http://www.curia.eu.int/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Submit&docrequire=alldocs&numaff=c-463/01>

Rozsudek ve věci C-309/02:

<http://www.curia.eu.int/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Submit&docrequire=alldocs&numaff=c-309/02>

Evropský soudní dvůr k tomuto případu rovněž vydal tiskovou zprávu:

<http://curia.eu.int/en/actu/communiques/cp04/aff/cp040098en.pdf>

JUDr. Jan Dusík, M.Sc.,
ředitel odboru Evropské unie MŽP

Databáze elektrospotřebičů umožňuje vyhledávat podle energetické třídy

Rostoucí ceny energie na jedné straně a silící konkurence mezi výrobci a prodejci elektrospotřebičů jsou dva základní faktory, přispívající k lepší orientaci zákazníků mezi domácími elektrospotřebiči z hlediska jejich provozní spotřeby energie. Kromě nákupní ceny spotřebiče totiž o jeho budoucích provozních nákladech většinou rozhoduje především spotřeba elektrické energie.

K rychlé orientaci spotřebitelů k tomuto účelu slouží tzv. **energetické štítky**, které ze zákona musí být vystaveny přímo na spotřebiči. V případě zásilkového a internetového prodeje se povinnost vztahuje na zveřejnění jednotlivých údajů, uvedených na štítku. Ze štítku se zákazník především dozví, do jaké energetické třídy byl spotřebič zařazen a jakou má provozní spotřebu elektrické energie.

Avšak vzhledem k tomu, že ne ve všech případech je tato povinnost dostatečně naplněována, **SEVEN, Středisko pro efektivní využívání energie, o.p.s.**, založilo internetovou stránku **www.uspornespotrebice.cz**, na které je možné vyhledat jednotlivé spotřebiče i podle jejich energetické třídy a ke každému z nich si nechat zobrazit energetický štítek ve stejné podobě, jak by jej zákazníci měli najít v jednotlivých obchodech.

Internetová stránka **www.uspornespotrebice.cz** obsahuje více než tisíc spotřebičů bílé techniky označovaných energetickými štítky – v kategoriích pračky, sušičky prádla, chladničky a mrazničky, myčky nádobí a elektrické trouby. Ve všech případech se jedná o volně stojící i vestavné spotřebiče.

Návštěvníci stránek mají možnost vyhledat spotřebič podle energetické třídy a následně porovnat jeho provozní spotřebu, ale i další parametry, s konkurenčními výrobky.

Vzhledem k zákonné povinnosti uvádět energetické štítky při prodeji vyjmenovaných výrobků se však zákazníkům doporučuje sledovat je v každém případě a v každém obchodě.

Aktuální seznam prodáváných výrobků a jejich cen poskytla společnost K.D.Marketing, s.r.o., provozovatel **www.obchodni-dum.cz**, největšího čistě internetového obchodu v ČR.

Internetová stránka však obsahuje i další užitečné informace, návod pro spotřebitele, jak šetřit energii, zdroje dalších informací v problematice energetického štítkování a odkaz na platnou legislativu pro podrobnější informace.

Juraj Krivosík,
SEVEN, Středisko pro efektivní
využívání energie, o.p.s.

juraj.krivosik@svn.cz

tel.: 224 252 115

fax: 224 247 597

Povinnost uvádět energetické štítky se od 1. srpna 2004 vztahuje na následující spotřebiče:

Automatické pračky
Bubnové sušičky prádla
Pračky kombinované se sušičkou
Chladničky, mrazničky a jejich kombinace
Myčky nádobí
Elektrické trouby
Elektrické ohřívače vody
Zdroje světla
Předřadníky k zářivkám
Klimatizační jednotky

Zajištění implementace „Doporučení ministerské Rady OECD k materiálovým tokům a produktivitě zdrojů“ v podmínkách České republiky

Na zasedání Výboru OECD pro politiku životního prostředí (EPOC) na ministerské úrovni (Paříž, Francie, 20. – 21. dubna 2004) bylo přijato doporučení Rady OECD k materiálovým tokům a produktivitě zdrojů. Tímto doporučením Rady reaguje OECD i na aktivity OSN zaměřené na prosazování systému integrovaného ekologicky a ekonomicky orientovaného účetnictví (SEEA).

Problematiku materiálových toků, bilancí a produktivity zdrojů lze řešit na makro- i mikroúrovňích (celonárodní, regionální, podniková úroveň). I když doporučení Rady OECD zmiňuje obě úrovně z mezinárodních hledisek, je věnována větší pozornost ekologicky orientovanému účetnictví na národní úrovni (např. EUROSTAT).

Mezinárodní kontext problematiky materiálových toků (účetnictví) a produktivity zdrojů

Diskuse o nutnosti tzv. dematerializovat lidskou společnost se zahrnutím analýzy a bilancování materiálových toků probíhaly již před více než deseti lety i dříve. S výjimkou několika proklamativních stanovisek však byla seriózní odborná práce na problematice materiálových toků a produktivity zdrojů započata zhruba v polovině 90. let. Určitou předzvěstí bylo v roce 1995 vydání publikace „Faktor 4“ z podtitulem „Dvojnásobný blahobyt – poloviční spotřeba přírodních zdrojů“ koncipovaná jako Nová zpráva Římského klubu, která obsahuje především řadu ověřených příkladů a možností, jak snížit nejméně 4x materiálovou a energetickou spotřebu v různých oblastech lidské hospodářské a jiné aktivity. Hlavním autorem je E. U. von Weizsäcker, dlouholetý prezident Wuppertalského institutu pro klima, životní prostředí a energii. Tento ústav je dodnes jednou ze světově nejdynamičtějších vědeckých institucí ve výzkumu materiálových a energetických toků v soudobé lidské společnosti. V této souvislosti je třeba zmínit, že existuje i iniciativa pod názvem „Faktor 10“ s obdobným cílem jako u Faktoru 4.

Dalším významným předělem bylo v roce 1997 vydání publikace „Resource Flows: The Material Basis of Industrial Economies“ (Tok ze zdrojů – Materiálový základ industriálních ekonomik), na jejíž přípravě se podíleli přední experti z USA, Německa, Nizozemí a Japonska (World Resource Institute, Wuppertal Institute, Netherlands Ministry of Housing, Spatial Planning and Environment a National Institute for Environmental Studies). Oproti knize Faktor 4 obsahuje druhá publikace již konkrétně upotřebitelnou analýzu (teorii) materiálové spotřeby včetně aplikace na příkladech Německa, Japonska, USA a Nizozemí.

Další krok vpřed v odborné a vědecké oblasti přinesla v roce 2000 publikace WRI „The Weight of Nations – Material Outflow from Industrial Economies“ (Váha států – Materiální výstupy z průmyslových ekonomik), která se zabývá výstupními toky z výše jmenovaných ekonomik, ke kterým bylo ještě doplněno Rakousko. V průběhu posledních

několika let se objevují ať již úplné nebo částečné analýzy materiálových toků a bilancí (industriálního metabolismu) z nejrůznějších hledisek u celé řady dalších států, jako např. Finska (1999), Dánska (1999), Itálie (2000), a také ČR (2003).

Pro usnadnění využitelnosti bilancí materiálových toků v podmínkách veřejné správy bylo zapotřebí vyvinout řadu reálně použitelných a konkrétně zjištělných veličin (indikátorů), které představují značnou inovaci v doposud užívané statistické terminologii, která je výsledkem výše naznačených teoretických aktivit. Jako příklady je možno uvést: přímé materiálové vstupy, celkové materiálové požadavky, domácí materiálová spotřeba, celková materiálová spotřeba, domácí zpracovaný výstup, celkový domácí výstup, čistý přírůstek k fyzickým zásobám či např. bilanci fyzického zahraničního obchodu. Tyto indikátory bývají přepočítávány na obyvatele, na jednotku HDP, a to i indexově, kde jako základ srovnání (= 100) je zvolena hodnota u vybraného (referenčního) roku. Uvedená česká terminologie není dosud ustálená a bude vyžadovat další pozornost, zejména při aplikaci v legislativní oblasti.

Aktivity OECD a Doporučení Rady OECD

OECD byla jednou z prvních mezinárodních organizací, která zahájila „odborně-politickou“ implementaci problematiky materiálových toků do členských států. Zatímco před rokem 2000 upozorňovaly na závažnost problematiky především prezentace pozvaných expertů na dané téma při příležitosti nejrůznějších akcí, stal se určitým předělem jednodenní seminář pod názvem „Special Session on Material Flow Accounting“, který OECD (Environment Directorate) uspořádalo v Paříži v říjnu 2000 při příležitosti schůze Pracovní skupiny pro environmentální informace a výhledy (WGEIO = Working Group on Environmental Information and Outlooks), kde členské státy měly možnost získat přehled o dané problematice (účast jednoho pracovníka z ČR – MŽP).

Do řešení otázek materiálových toků, které se někdy nazývá také materiálovým účetnictvím (material accounting) se postupně zapojovaly i další složky OECD, především Statistics Directorate. Tak např. v rámci semináře „Accounting Frameworks to Measure Sustainable Development“, který se konal v květnu 2003, bylo zařazeno i několik národních příspěvků z oblasti materiálových toků či účetnictví (účast tří expertů z ČR – MŽP, Centrum UK pro otázky životního prostředí).

Zatím poslední významnou akcí OECD (WGEIO), již se jako hostitelská země ujalo Finsko, byl seminář pod názvem „OECD Workshop on Material Flows and Related Indicators“, který se konal v červnu 2004 v Helsinkách (účast tří expertů z ČR, COŽP, ČEU). Součástí této akce byla také anketa s titulem „Global survey of activities related to Material Flow Analysis“, jejíž výsledky však nejsou ještě zpracovány.

Celková aktivita OECD vedla v dubnu 2004 k přijetí „Doporučení Rady k materiálovým tokům a produktivitě zdrojů“. Toto doporučení obsahuje dvě části, jednu určenou členským státům a druhou výboru OECD pro politiku životního prostředí (EPOC). První část je rozdělena do pěti bodů, které lze stručně charakterizovat takto:

- i) přijmout opatření ke **zlepšení informací** o materiálových tocích (vývoj metodologií, zlepšení a rozšíření sběru dat, vyvinout způsoby, jak měřit produktivitu materiálových zdrojů);
- ii) dále **rozvíjet a rozšiřovat užívání indikátorů** pro lepší integraci environmentálních ohledů do ekonomických sektorů při hodnocení ochrany životního prostředí s ohledem na udržitelný rozvoj produktivity materiálových zdrojů;
- iii) prosazovat rozvoj a **využívání analýz materiálových zdrojů** na makro (národních) i mikro (podnikových, regionálních) úrovních;
- iv) **propojit environmentální a ekonomické informace** aplikací v oblasti analýzy materiálových toků, fyzických zásob, výdajů na ochranu životního prostředí a makroekonomických aspektů politiky životního prostředí;
- v) spolupracovat na **vývoji společných metodologických a měřicích systémů** u materiálových toků s důrazem na oblasti, kde mohou být definovány srovnatelné a prakticky upotřebitelné indikátory s ohledem na již vykonanou práci na národní i mezinárodní úrovni.

Druhá část má pro jednotlivé členské státy OECD význam v tom, že EPOCu je uloženo mimo jiné **do tří let po přijetí Doporučení podat Radě OECD informaci o její implementaci v jednotlivých členských státech**.

Při aplikaci problematiky materiálových toků a produktivity zdrojů na podnikové úrovni je všeobecně doporučováno užívat jako doplňkových (pomocných) nástrojů metod plynoucích z implementace a užívání IPPC, metod LCA, metod čistší produkce, dobrovolných nástrojů, programů EMS/EMAS a dalších.

I po přijetí doporučení Rady OECD k materiálovým tokům věnuje OECD této problematice nadále pozornost. Na schůzi příslušné pracovní skupiny v říjnu 2004 byla tato tematika jedním z hlavních bodů, přičemž bylo současně rozhodnuto uspořádat v květnu 2005 v Německu k otázce materiálových toků pracovní seminář.

Aktivita v EU a metodika analýzy a bilancování materiálových toků podle DG EUROSTAT

Obdobná aktivita jako v OECD probíhala i v Evropské komisi. 6. akční program ochrany život-

ního prostředí z července 2002 (Rozhodnutí č. 1600/2002/EC, čl. 8, odst. 2) zmiňuje problematiku materiálových toků v bodě 1a) a problematiku produktivity zdrojů pod bodem 1e) v souvislosti s udržitelným hospodařením s hmotnými zdroji. V návrhu Strategie EU pro udržitelný rozvoj je jen nepřímá zmínka o přerušení vazeb mezi ekonomickým růstem, využíváním zdrojů a produkcí odpadů.

Problematicke materiálových toků se intenzivně věnuje DG EUROSTAT, kde byla v roce 2000 vytvořena „Eurostat Task Force on Material Flow Accounting“, na jejíž práci se oficiálně podílelo Dánsko, Německo, Francie, Itálie, Rakousko, Nizozemí, Finsko, Švédsko a Velká Británie včetně řady přizvaných expertů. Zástupci jednotlivých států se většinou rekrutovali z příslušných národních statistických úřadů. Výsledkem práce byl metodický návod pod názvem „Economy-wide material flow accounts and derived indicators“, který byl publikován v roce 2001 a v současné době slouží v EU jako jediný oficiálně doporučený metodický návod.

Práce „task force“ i nadále pokračuje, přičemž významnou událostí byla její schůze v červnu 2004 v Luxemburku, na kterou byli přizváni i zástupci všech ostatních členských států EU. Účelem schůze bylo školení pro praktické užívání, implementaci a aplikaci zmíněného metodologického návodu, přičemž za školitele byli vybráni pracovníci Wuppertalského institutu pro klima, životní prostředí a energii. Za ČR se této akce účastnil pracovník ČSÚ.

Hlavním cílem bylo vysvětlení hlavních pojmů a indikátorů užívaných v oblasti materiálových toků a materiálového účetnictví a praktická doporučení pro jejich výpočet, výměna zkušeností mezi zúčastněnými zeměmi a konečně získání časově i prostorově srovnatelných dat o materiálových tocích pro všechny státy EU. V této souvislosti byl na zasedání zmíněn také obsáhlý materiál „Material use in the EU 1980 – 2000: Indicators and Analysis“, který shrnuje základní statistická data a indikátory v oblasti materiálových toků a spotřeby v EU-15 jako celku a také pro jednotlivé státy.

Jednotlivé zúčastněné země na zasedání krátce informovaly o situaci v oblasti analýzy materiálových toků ve své zemi. Při této příležitosti byla vyzdvížena práce italského statistického úřadu, jehož výsledky byly v březnu 2003 publikovány pod názvem „1980 – 1998 Material-Input-Based Indicators Time Series and 1997 Material Balance of the Italian Economy“.

Ze závěrů semináře vzešla řada dalších následujících úkolů, které bude nutno v příštím období dořešit: i) zdokonalit metodickou příručku Eurostatu, ii) vyvinout jednoznačnou klasifikaci a definice pro hlavní indikátory materiálových toků i pro materiálové kategorie, které je tvoří, iii) vytvořit společnou databázi přepočítávacích koeficientů technické povahy (např. pro přepočty fyzikálních jednotek) a koeficientů pro odhady domácí neužité těžby, nepřímých toků spojených s dovozem a vývozem, vyrovnávacích položek atp., iv) zavést kontroly věrohodnosti (plausibility checks) a v) vyvinout praktickou příručku a standardní tabulky (makety) pro sestavování analýzy materiálových toků a bilancí.

Vývoj a současná situace v ČR

Dosavadní dílčí práce prokázaly, že sledování a ekologicky a ekonomicky orientovaná analýza materiálových i energetických toků není pro ČR pouze formální záležitostí, protože v efektivitě využívání přírodních zdrojů zaostává ekonomika ČR za vyspělými zeměmi. Těžba rud pro průmyslové účely byla z ekonomických důvodů a důvodů vytěžení postupně zastavena.

V oficiálních dokumentech ČR z oblasti životního prostředí je poprvé zmínka o materiálových tocích a produktivitě zdrojů v aktualizované Státní politice životního prostředí ČR 2004 – 2010 (usnesení vlády ČR ze 17. 3. 2004 č. 235), a to přímo v názvu kapitoly 2 „Udržitelné využívání přírodních zdrojů, materiálové toky a nakládání s odpady“. V dalším textu (str. 14 – 18) se však dotyčné problematice v explicitní podobě nevěnuje žádná zvláštní pozornost. Z tohoto hlediska jsou informace příliš všeobecné a roztržité. V kapitole 8 věnované výzkumu a vývoji je však zařazen bod týkající se „zajištění výzkumu efektivního využití přírodních materiálových a energetických zdrojů, ochrany přírodních zdrojů v materiálových tocích a nakládání s odpady, ochrany vodních zdrojů a vody v krajině“, což lze chápat jako přímou podporu diskutované problematiky.

„Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů“ (Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo životního prostředí, prosinec 1999) se k dané problematice nevyjadřuje. K problematice materiálových toků se však vyjadřuje návrh Národního programu orientovaného výzkumu a vývoje, který byl vládou ČR schválen 28. 4. 2003 pod č. 417, kde v části IV.1, Příloha 1 v kapitole I.4 je na str. 8 zařazen odst. 5 „Ochrana přírodních zdrojů a materiálové toky“. Poslední věta tohoto odstavce zní (doslovná citace): „*Dalším cílem je vývoj národní metodiky pro vyhodnocení a sledování materiálových toků a studium složitých vazeb mezi různými komponentami environmentálně-ekonomického systému, v jehož rámci se uskutečňuje přesun a přeměna zdrojů.*“

V ČR však byla problematika materiálových toků a produktivity zdrojů předmětem konkrétní pozornosti výzkumu a vývoje, jak bylo naznačeno v předchozím odstavci. Za nejvýznamnější výstup lze považovat první odhad celkové materiálové bilance ČR pomocí indikátorů materiálových toků pro období 1990 – 1999, který v rámci projektu MŽP VaV/3100/2/00 „Metodologie hodnocení stavu a predikce životního prostředí formou bilančního hodnocení materiálových toků zjevných i skrytých“ řešilo COŽP UK v letech 2000 – 2001. Výsledky tohoto projektu a navazujících VaV projektů řešených COŽP UK byly publikovány v renomovaném časopise nakladatelství ELSEVIER „Ecological Economics“ pod titulem „Material flow accounts, balances and derived indicators for the Czech Republic during the 1990s: results and recommendations for methodological improvements“ (Ecological Economics 45(2003) 41 – 57).

Tato práce poprvé prezentuje celkovou materiálovou bilanci ČR na základě osmi indikátorů:

- i) Přímý materiálový vstup (Direct Material Inputs, DMI),
- ii) Celkové materiálové požadavky (Total Material Requirements, TMR)
- iii) Domácí materiálová spotřeba (Domestic Material Consumption, DMC),
- iv) Celková materiálová spotřeba (Total Material Consumption, TMC),
- v) Domácí zpracovaný výstup (Domestic Processed Output, DPO),
- vi) Celkový domácí výstup (Total Domestic Output, TDO),
- vii) Čistý přírůstek k fyzickým zásobám (Net Additions to Stock, NAS),
- viii) Bilance fyzického zahraničního obchodu (Physical Trade Balance, PTP).

Tyto indikátory jsou propočteny pro ČR pro období 1990 – 2000, a to jak v absolutních hodnotách, tak v hodnotách přepočtených na obyvatele, a to i indexově, kde jako základ (= 100) byly zvoleny hodnoty v roce 1990. Při porovnání s vývojem HDP jasně vyplývá, že od roku 1990 v ČR dochází k výraznému oddělení křivek zátěže životního prostředí (vyjádřené prostřednictvím indikátorů materiálových toků) od růstu ekonomické výkonnosti (tzv. decoupling). Po uveřejnění článku byly indikátory materiálových toků dále aktualizovány pro roky 2000 – 2002, přičemž při těchto i původních výpočtech řešitelé z COŽP UK vycházeli z výše popsané metodiky EUROSTATu. I přesto zůstává k dořešení řada problémů, týkajících se především dostupnosti dat za domácí neuzitou těžbu a za nepřímé toky dovozu a vývozu.

Pokud se týká vývoje národní metodologie pro hodnocení a predikci materiálových toků a produktivity zdrojů, bylo v tomto směru řešeno několik projektů, z nichž některé byly podpořeny MŽP v rámci VaV. Doposud řešených projektů, zahájených od roku 2000, jejichž náplní je problematika „materiálových toků a nakládání s odpady“, je v současnosti podporováno 34. Problematika materiálových toků a nakládání s odpady je vedena i do budoucnosti jako prioritní resortu. Proto bylo po vyhodnocení veřejné soutěže rozhodnuto o podpoře dalších šesti projektů.

Významným segmentem v oblasti materiálových toků je problematika „Udržitelné výroby a spotřeby“, kde jsou projekty podporovány ze státního rozpočtu od roku 2004. V souvislosti s informačním zabezpečením výkonu veřejné správy v rámci plnění úkolů surovinové politiky byla v roce 2003 věnována v působnosti MPO pozornost např. metodickým zásadám pro sledování a hodnocení materiálových cyklů (materiálové využívání odpadů). Tyto práce mezi jinými ukázaly i na některé zásadní metodické těžkosti plynoucí z rozdílných a vzájemně obtížně převoditelných číselníků ve sledování toku odpadů, výrobků i ve sledování přeshraničního pohybu zboží. Byl také vypracován návrh harmonogramu pro postupné zavádění příslušných statistických šetření. K problematice vývoje národních metodologií je však třeba poznamenat, že musí navazovat na metodologii vyvíjenou v rámci DG Eurostat, která již byla zmíněna dříve. Důležitým momentem

při sestavování zmíněných bilancí je i srovnatelnost získaných výsledků mezi jednotlivými státy EU.

V souvislosti s přípravou návrhu Strategie udržitelného rozvoje ČR byla jako její součást (kap. Monitoring a aktualizace) připravena v rámci environmentálního, ekonomického a sociálního pilíře sada 23 indikátorů, kde také figuruje Materiálová náročnost tvorby HDP (viz obr. 1). Je vidět, že v období 1990 – 2002 klesla příslušná hodnota z 207 na

riálových toků, analýz a bilancí zde dosud nebyl sestaven. Podle neoficiálních informací však ČSÚ hodlá navázat na řešení projektu MŽP VaV/3100/2/00 „Metodologie hodnocení stavu a predikce životního prostředí formou bilančního hodnocení materiálových a energetických toků zjevných i skrytých“ a další navazující VaV projekty, které od roku 2000 zpracovává COŽP UK (viz předchozí text). Bude také pokračovat v práci na satelitních účtech životního prostředí s širším zaměřením na analýzy materiálových toků z celonárodních hledisek, což jsou v současné době prioritní oblasti environmentálního účetnictví.

Návrh dalších opatření pro implementaci Doporučení v rámci ČR a MŽP

Na základě popsané situace a předložených faktů je možno pro ČR jako celek a pro MŽP zvláště navrhnout tato opatření:

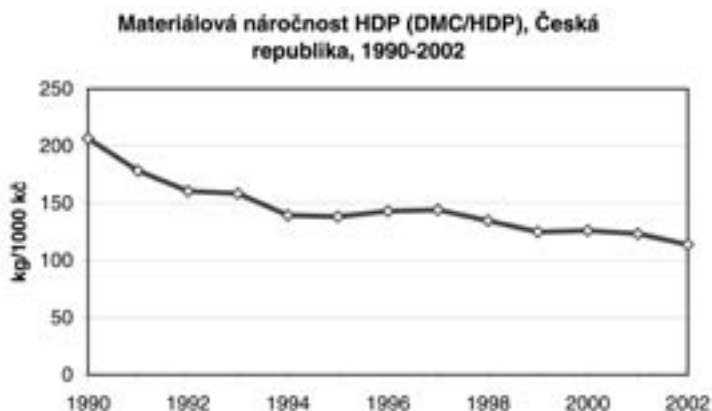
1) Problematiku materiálových toků, analýz a produktivity zdrojů nadále sledovat v rámci kompetentních ústředních orgánů; na úrovni MŽP předkládat jednou ročně pro poradu vedení přehled vývoje za poslední období, a to jak z mezinárodních, tak národních hledisek udržitelného vztahu mezi ekonomickou efektivností materiálové a energetické spotřeby a dopadem těchto toků na životní prostředí.

2) Na úrovni MŽP a ve spolupráci s ČSÚ zahájit praktické užívání indikátorů materiálových toků v rámci příprav Zpráv o životním prostředí ČR, Státní politiky životního prostředí a dalších dokumentů. Problematiku národních účtů materiálových toků, analýz a bilancí jednoznačně zakotvit ve Strategii udržitelného rozvoje ČR.

3) Nadále podporovat projekty VaV v oblasti materiálových toků a produktivity zdrojů, kde by jedním z hlavních cílů mělo být zdokonalení metodiky EUROSTATu v podmínkách ČR.

4) Sestavováním materiálových bilancí, vedením účtů materiálových toků a prováděním jejich analýz na celonárodní úrovni bude vhodné pověřit ČSÚ, což podle zatím neoficiálních informací je vysoce pravděpodobné. S ČSÚ by pak měly efektivně spolupracovat všechny resorty, ve kterých dochází k největší materiálové manipulaci s materiály a odpady, a také s ohledem na dotyčné kompetence (MPO, MZe, MD, MŽP a případně další).

5) Problematiku materiálových toků a produktivity zdrojů aplikovat nejen na makroekonomické úrovni, ale také na nižších úrovních, např. na podnikových či regionálních. K tomu bude nezbytné výrazně zvýšit úroveň komunikace a spolupráce MŽP a dalších kompetentních ústředních orgánů s podnikovou sférou za jednoznačné podpory pozitivních aktivit Svazu průmyslu a dopravy a České podnikatelské rady pro udržitelný rozvoj.

Obr. 1. Zdroj: Strategie udržitelného rozvoje ČR (vláda schválila dne 8. prosince 2004 usnesením č. 1242), Centrum UK pro otázky životního prostředí

Obr. 2. Zdroj: závěrečná zpráva projektu VaV MŽP 320/2/03–Analýza materiálových toků na makroekonomické úrovni s aplikací na mikroekonomickou úroveň a využití analýzy při rozpracování indikátorů trvale udržitelného rozvoje, autoři Kovanda, J. et al., rok odevzdání 2004.

117 kg/1000 Kč HDP, což je o více než 40 %. Otázkou samozřejmě zůstává další vývoj, kde dotyčný pokles již nebude pravděpodobně tak výrazný. Na obr. 2 je zřejmé rozdělení křivek zátěže životního prostředí a ekonomického výkonu pomocí příslušných indikátorů materiálových toků a HDP. Význam zkratk je zřejmý z předchozího textu. Z těchto dvou a z dalších obdobných výsledků vyplývá, že Doporučení Rady OECD je v případě ČR již částečně plněno.

S ohledem na aktivitu ČSÚ, který bude mít při implementaci Doporučení Rady OECD pravděpodobně klíčovou úlohu, je možno konstatovat, že se tento úřad problematice účtů materiálových toků na makroekonomické úrovni doposud věnoval pouze omezeně; žádný z účtů v oblasti mate-

Závěr

Z předložených fakt a zčásti i výsledků vyplývá, že Doporučení Rady OECD o materiálových tocích a produktivitě zdrojů je v případě ČR již částečně plněno a nejenom implementováno. Potřebné mechanismy již byly nastartovány v minulých letech a další fáze, tj. skutečná implementace do činnosti veřejné správy, bude podle zatím neoficiálních informací zřejmě přednostním úkolem ČSÚ, který by měl být výrazně podporován nejen MŽP, ale všemi dotčenými ústředními orgány.

Je třeba rovněž vyzdvihnout, že ČR představuje prozatím jedinou novou členskou zemi EU, pro kterou již byly sestaveny účty a bilance materiálových toků a vypočteny všechny indikátory pro delší časové období.

Problematiku materiálových toků a bilancí včetně produktivity zdrojů doplňuje i problematika energetických toků, bilancí a produktivity energetických zdrojů, která tvoří výraznou a nedílnou součást hodnocení dopadu toků na životní prostředí.

Zcela na závěr je třeba poznamenat, že sestavení bilance materiálových toků je pouze prvním a základním krokem, po kterém by mělo následovat vyhodnocení negativních vlivů materiálových toků na kvalitu životního prostředí a poté i implementace opatření vedoucích ke snížení či minimalizaci těchto negativních vlivů.

Ing. Erich Lippert, CSc.,
odbor ekonomiky životního prostředí MŽP

Nové uspořádání odboru ekonomiky

Odbor ekonomiky životního prostředí v současné době zastřešuje dvě oddělení, a to oddělení ekonomických nástrojů a oddělení statistiky.

Odbor ekonomiky životního prostředí se zabývá především ekonomickými nástroji k ochraně životního prostředí. Ačkoli historicky prvními a dosud převažujícími jsou nástroje administrativní (normativní), které regulují chování znečišťovatelů pomocí limitů, nařízení, standardů a technických norem, současnou snahou je posun od nástrojů administrativních k nástrojům ekonomickým, které mají podobu poplatků, daňových opatření, sankcí, finančních podpor, obchodovatelných emisních povolení, environmentálních pojištění a další. Ekonomické nástroje jsou založeny na nepřímém ovlivňování chování subjektů, které poškozují životní prostředí a na rozdíl od administrativních nástrojů nepůsobí na základě přímého přinucení, ale prostřednictvím ekonomické kalkulace.

Oddělení ekonomických nástrojů v současné době pracuje na konceptu ekologické daňové reformy, který má být předložen do vlády do konce roku 2005. Referenti oddělení se účastní pracovních skupin daňových expertů v rámci OECD. Pro rok 2005 následuje spolupráce s Ministerstvem financí na přípravě zákona o spotřební dani z energií a zákona o spotřební dani z paliv, návrhy mají být předloženy do vlády do konce roku 2005. Oblast poplatků v ochraně životního prostředí je další náplní práce oddělení, jedná se o poplatky za znečišťování životního prostředí a za využívání přírodních zdrojů, současnou snahou je přizpůsobit výši poplatků skutečným nákladům potřebným k odstranění znečištění, stejně jako zjednodušení systému vybírání a vymáhání poplatků a správné využití takto získaných finančních prostředků na ochranu životního prostředí. Další oblastí je environmentální účetnictví, které zavádí sledování environmentálních ukazatelů u stále většího počtu podniků v návaznosti na systém EMS/EMAS, a dále rozvíjení podnikového reportingu a komunikace se zainteresovanými stranami v oblasti přístupu podniku k životnímu prostředí. Oddělení také sleduje veřejné výdaje na ochranu životního prostředí. Dále spolupracuje s příslušnými odbornými útvary při zpracování ekonomických rozborů a vyhodnocování dopadů

právních předpisů v působnosti ministerstva. Neméně důležitá je spolupráce při implementaci Rámcové směrnice o vodní politice – expertní podskupina pro ekonomiku Mezinárodní komise pro ochranu Dunaje (MKOD), dále Mezinárodní komise pro ochranu Odry před znečištěním (MKOOpZ) a Mezinárodní komise pro ochranu Labe (MKOL). Oddělení se podílí i na řešení problematiky projektů partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP) v oblasti životního prostředí. V neposlední řadě se oddělení zabývá přípravou nové pozice České republiky pro oblast obchodu a životního prostředí v souvislosti s konáním VI. Ministerské konference členských zemí Světové obchodní organizace (WTO), která proběhne v prosinci 2005 v Hong Kongu, analyzuje ekonomickou globalizaci ve vztahu k životnímu prostředí a zabezpečuje uplatnění environmentálních aspektů při řešení otázek mezinárodního obchodu a udržitelného rozvoje v mezinárodních organizacích.

Oddělení statistiky životního prostředí v rámci zajištění státní statistické služby koordinuje aktualizaci statistických výkazů. Oddělení projednává jak s Českým statistickým úřadem, tak s ostatními odbory MŽP obsah a formu statistických výkazů. Podílí se na přípravě Zprávy o stavu životního prostředí ČR; jejím doplňkem jsou Zprávy o stavu životního prostředí v jednotlivých krajích ČR, na kterých oddělení úzce spolupracuje s jednotlivými krajskými úřady. Tyto publikace umožňují zdůraznit prioritní problémy jednotlivých krajů v oblasti ochrany životního prostředí i sledování rozdílů mezi jednotlivými kraji. Oddělení statistiky se také významně podílí na sestavování indikátorů životního prostředí a udržitelného rozvoje, které jsou využívány například při přípravě Státní politiky životního prostředí. V této oblasti oddělení také spolupracuje s řadou významných mezinárodních organizací, zejména OECD, EUROSTAT. V neposlední řadě toto oddělení spolupracuje i na přípravě Statistické ročenky o životním prostředí ČR.

(z materiálů odboru ekonomiky MŽP)

Problematika biologicky rozložitelných odpadů

Evropská unie stojí před rostoucím tlakem na členské státy, aby redukovaly množství odpadů ukládaných na skládky, spolu s legislativními omezeními a s politickým odmítáním i nechutí veřejnosti k novým skládkovým kapacitám.

Legislativní nástroje

Hlavním cílem Směrnice Rady 1999/31/ES o skládkování odpadů (směrnice o skládkování) je redukce emisí, ať už kapalných nebo plyných. Ukládá členským státům omezit množství biologicky rozložitelného komunálního odpadu (dále BRKO) ukládaného na skládky. Důvodem pro toto omezení je snížení nekontrolovaného úniku skleníkového plynu metanu a výluhů ze skládek odpadů.

Zákon o odpadech [1] a jím stanovená vyhláška 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady, přinesly velmi silný nástroj pro snížení skládkování biologicky rozložitelných odpadů (dále BRO) v ČR. V příloze č. 8 k této vyhlášce je přehled odpadů, které je zakázáno ukládat na skládky všech skupin, kde jsou rovněž zahrnuty kompostovatelné odpady.

Příloha č. 9 k vyhlášce č. 383/2001 Sb. „Podmínky, které musí splňovat odpady ukládané na skládky a odpady využívané v podzemních prostorách a na povrchu terénu“, v souladu s harmonogramem stanoveným v Plánu odpadového hospodářství ČR a krajů, implementuje Směrnici Rady 1999/31/ES, která stanovuje, že biologicky rozložitelný podíl komunálního odpadu ukládaný na skládky musí být postupně omezován (tj. snížit v ČR tento podíl do roku 2010 na 75 %, do roku 2013 na 50 % a do roku 2020 na 35 % celkového množství (hmotnosti) biologicky rozložitelného komunálního odpadu vzniklého v roce 1995).

6. akční program pro životní prostředí (Decision 1600/2002/ES) se zabývá trvale udržitelným využíváním přírodních zdrojů a hospodařením s odpady a žádá v této oblasti např., aby se většina odpadů vracela do hospodářského cyklu, zejména recyklací, nebo do životního prostředí v užitečné (např. kompost) nebo neškodné formě a snížení množství odpadů určených ke konečnému odstranění o zhruba 20 % od současnosti do r. 2010 a asi o 50 % od současnosti do r. 2050 ve vztahu k údajům z r. 2000.

Koncepce EU

Koncepce EU ve věci politiky hospodaření s odpady vychází ze základního principu hierarchického rozlišování odpadů, které upřednostňuje v první řadě zamezení vzniku odpadů, poté jejich zhodnocení (které zahrnuje materiálové využití, recyklaci a energetické využití – s upřednostněním materiálového zhodnocení) a konečně jejich odstranění (které zahrnuje spalování bez energetického využití a uložení na skládku).

Pro hospodaření s BRO, včetně kalů z čistíren odpadních vod, platí principy minimalizace produkce BRO a omezení kontaminace cizorodými látkami (zejména v čistírenských kalech). Upřednostňuje se opětovné využití BRO (např. pro

kartónové obaly) nebo recyklace separovaného sbíraného BRO (papír, karton). BRO, který nelze recyklovat na původní materiály, lze kompostovat nebo zpracovat anaerobní digestací, s následným využitím kompostu nebo digestátu v zemědělství. Dále je doporučována mechanicko – biologická úprava bioodpadu před uložením na skládky a energetické využití bioodpadu. Základním předpokladem dalšího zpracování bioodpadu s ohledem na kvalitu kompostu nebo hnojiv je oddělený sběr BRO.

Komise EU oznámila ve Sdělení „K tematické strategii o ochraně půdy“ (COM(2002) 179), že předloží návrhy revize Směrnice o čistírenských kalech 86/278/EEC a návrh nové Směrnice o biologickém zpracování biologicky rozložitelného odpadu, včetně odpadu ze stravování, s cílem stanovit pravidla pro bezpečné používání, opětovné využití, recyklaci a odstraňování tohoto odpadu a kontrolování potenciální kontaminace (Nařízení ES č. 1774/2002). Bylo rozhodnuto, aby se zpracování těchto dvou návrhů stalo nedílnou součástí práce více subjektů spolupracujících a podílejících se na vypracování úplné Tematické strategie půdy, jejíž přijetí se očekává v roce 2005.

Návrh diskusního dokumentu ad hoc setkání o bioodpadech a kalech konaného v lednu 2004 [2] v Bruselu je zatím posledním příspěvkem k řešení problematiky biologicky rozložitelných odpadů v EU s tím, že ani na úrovni EU dosud není tato problematika jednoznačně vyřešena. Návrh je postaven na výsledcích diskusí účastníků započatých v roce 1999 a 2000 o kalech a bioodpadu. Zejména vychází z přijatých komentářů ke třetímu Pracovnímu dokumentu o kalech (z dubna 2000) a druhému Pracovnímu dokumentu o bioodpadu (uveřejněnému v únoru 2001). Je uvažován jako základ pro diskusi s účastníky o aplikaci kalu a biologicky rozložitelného odpadu na půdu. Výsledek této diskuse spolu s výsledky širokého zjišťování dopadů bude orgány Komise použit při dokončování návrhů, které budou tvořit součást Půdní tematické strategie.

Produkce kalů a biologicky rozložitelného komunálního odpadu v EU

Podle zprávy o implementaci legislativy o odpadech [3] 15 členských zemí EU vyprodukovalo v roce 1999 okolo 7,2 milionů tun kalů (sušiny) z městských čistíren odpadních vod. Poslední informace o odstraňování a využívání kalů udávají, že 45 % je recyklováno do půdy (převážně v zemědělství), 18 % je ukládáno na skládky, 17 % je spalováno a 1 % je odstraňováno v povrchových vodách (přesto, že je to od 1. ledna 1999 zakázáno). Použití 19 % kalů není specifikováno.

Třicet až čtyřicet procent biologicky rozložitelného tuhého komunálního odpadu (TKO) činí¹⁾ potravinový a zahradní odpad, a to v závislosti na místních podmínkách, obvykle konzumovaných potravinách a nápojích, klimatu a stupni industrializace. Dalších 20 až 30 % tvoří odpad papíru a lepenky. V souhrnu 60 až 70 % TKO lze považovat za biologicky rozložitelný odpad. Vzhledem k tomu, že množství vyprodukovaného TKO je v EU kolem 200 milionů tun, dá se předpokládat, že každý rok bylo v 15 zemích EU vyprodukováno 100 až 140 milionů tun BRKO. V průměru okolo 65 % TKO je ukládáno na skládky, 20 % je spalováno, 10 % je recyklováno a 5 % je kompostováno.

Možnosti standardizace

Směrnice 86/278/EEC [4], s ohledem na úroveň vědeckého poznání a analytických možností v okamžiku jejího přijetí, nestanovila limity pro organické látky. Dá se předvídat zavedení jistých vodítek pro perzistentní, toxické a/nebo biologicky kumulativní organické látky. K zlepšení srovnatelnosti dat uvnitř jednotlivých členských států a mezi členskými státy by mělo být podporováno přijetí Evropských horizontálních standardů. V souvislosti s tím se Komise aktivně účastnila založení výzkumného konsorcia nazvaného „Horizontal“ (CEN/BT Task Force 151 – Horizontal Standards in the Fields of Sludge, Bio-waste and Soil), do kterého také přispívá mnoho členských států. Hlavním úkolem tohoto konsorcia je vypracování horizontálních standardů v oblasti kalu, bioodpadu a půdy. Očekává se, že první standardy by mohly být k dispozici v roce 2006.

Působnost těchto standardů by také měla být rozšířena na nezemědělskou půdu a tím by byla zlepšena stávající situace, kdy je zahrnuta pouze zemědělská půda.

Dlouhodobý cíl

Měla by být stanovena opatření k dosažení dlouhodobého cíle tak, aby 75 % produkovaného kalu z městských čistíren odpadních vod bylo vhodné pro použití k zpracování do půdy v celé rozšířené EU během příštích 20ti let.

Kompostování a anaerobní digesce

Biologické zpracování biologicky rozložitelného odpadu a použití kompostu a digestátu dosud není předmětem předpisů EU. V současné době existuje pouze pracovní dokument „Diskusní dokument ad hoc setkání o bioodpadech a kalech“ [2], který se zabývá zpracováním BRO a navrhuje podporu kompostování. Recyklace kompostovaných kalů a biologicky rozložitelného odpadu v zemědělství je považována za způsob udržování nebo obnovování kvality půdy vzhledem k hnojivým a zlep-

šovacím vlastnostem organické hmoty obsažené v těchto materiálech.

Klíčovým bodem úspěšné strategie podpory kompostování by měl být separovaný sběr biologicky rozložitelného odpadu. Odděleně sbíraný bioodpad, který by byl předmětem definovaného kompostovacího procesu vyúsťujícího v produkci vysoce kvalitního kompostu, který musí splňovat stanovené kvalitativní standardy, prošel procesem znovuvyužití ve smyslu využívání odpadů podle kódu R3²⁾ v Příloze II B Směrnice 75/442/EEC [5]. Produkt získaný tímto procesem už není odpadem, a tudíž **použití vysoce kvalitního kompostu by nebylo předmětem Směrnice 75/442/EEC.**

Použití reziduí z anaerobní digesce by naopak mělo být předmětem Směrnice 75/442/EEC [5] a monitorovacího systému ekvivalentního tomu, který platí pro čistírenské kaly v případě jejich rozptylování na půdu, pokud nejsou kompostovány. Produkce energie ze spalování bioplynu produkovaného při anaerobní digestaci bioodpadu je klasifikována jako obnovitelná energie podle Směrnice 2001/77/ES [6]. Vzhledem k tomu, že při anaerobní digestaci vznikají také pevná rezidua (digestát), která je možné kompostovat a využít na půdě, lze ji považovat za kombinaci energetického a materiálového využití.

Pro komposty a biologicky zpracované bioodpady by měly být zavedeny standardní metody vzorkování, harmonizované v rámci EU. Také v ČR nejsou pro komposty, vyrobené z biologicky rozložitelných odpadů, vhodné předpisy. V současnosti je v ČR možné produkované komposty registrovat pouze podle I. třídy ČSN 46 5735. Velká část kompostů míří na rekultivace či ke hnojení nepotravinářských plodin, kde by bylo možné využívat rovněž komposty, vyrobené z biologicky rozložitelných odpadů, které nesplňují tyto přísné požadavky.

Norma o průmyslových kompostech (ČSN 46 5735 Průmyslové komposty) je již dnes překonaná. Nesleduje např. organické polutanty, ani hygienická rizika, jako je např. výskyt bakterií rodu *Salmonella*. Zde je naopak nutné v případech, kde je možné výskyt těchto látek předpokládat (např. tzv. kalové komposty), zavést přísnější požadavky v souladu s vývojem legislativy ostatních evropských států.

Nový předpis

Problematika využití biologicky rozložitelných odpadů je v současné době řešena v Centru pro hospodaření s odpady Výzkumného ústavu vodo-hospodářského v Praze. Na přípravě nového předpisu pro nakládání s bioodpady se podílí široký tým odborníků reprezentujících jednak resorty životního prostředí, zemědělství a zdravotnictví, dále výzkumné ústavy a univerzity, jako jsou Výzkumný

1) Většina technických aspektů týkajících se nakládání s komunálním odpadem by mohla být aplikována také na jiné typy bioodpadů, jako je zvířecí hnůj, vedlejší živočišné produkty, odpad z agro-potravinářského průmyslu atd. Členové Technické pracovní skupiny „Organický materiál“ (Technical Working Group „Organic Matter“ odhadli, že více než 95 % exogenní organické hmoty pochází ze zvířecího hnoje, 2 – 3 % z průmyslového odpadu a kolem 1 % z čistírenského kalu)

2) Získání/regenerace organických látek, které se nepoužívají jako rozpouštědla (včetně kompostování a dalších biologických transformačních procesů)

ústav vodohospodářský T.G.M. – Centrum pro hospodaření s odpady, Státní zdravotní ústav, Výzkumný ústav rostlinné výroby, Česká zemědělská univerzita, dále některé kraje a obce, např. Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj a Praha. Jeho součástí bude také upřesnění pravidel prevence šíření nakažlivých chorob v souvislosti s Nařízením Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1774/2002 o veterinárních a hygienických pravidlech pro vedlejší výrobky živočišného původu, které nejsou určeny k lidské spotřebě. Tato pravidla zároveň umožní rozvoj využívání biologicky rozložitelných odpadů – včetně odpadů ze stravování. K zajištění aplikace nejlepších technik a standardů bude připravován předpis obsahovat jak minimální provozní požadavky pro anaerobní digesci, kompostování a mechanicko/biologické zpracování (doba zdržení, teplota, environmentální podmínky atd.), tak i kvalitativní požadavky na upravené odpady. Připravovaný předpis navrhuje rozdělení kompostů podle kvality do třech následujících tříd, včetně oblastí použití těchto kompostů:

Třída Ia – v zemědělství ke zlepšení půdy, hnojení a k opatřením rekultivace a ochrany proti erozi orné půdy, v lesním hospodářství, k hnojení luk a pastvin, pro pěstování zeleniny, vína, chmele, ovoce, v zahradnictví, pro použití ve vodohospodářských pásmech a chráněných územích. Patří sem také pěstování sazenic, zahrádkářství a jako surovina pro výrobu substrátu pro pěstování rostlin pro lidskou výživu a hospodářských zvířat.

Třída Ib – na plochách, které nespádají a nejsou ani do budoucna určeny k produkci potravin a krmiv; využití pro pěstování energetických rostlin, k pěstování technických a okrasných rostlin, dendrokultur, sazenic lesních stromků a kultur vánočních stromků, rekultivaci nebo jako příměsi při tvorbě rekultivační vrstvy v rámci opatření tvorby krajiny, pro údržbu městské zeleně a u sportovních a rekreačních zařízení včetně obytných zón, parků, lesoparků a dětských hřišť.

Třída II – k terénním úpravám a rekultivaci krajiny (např. po těžbě surovin); k obohacování antropogenních půd; použití kompostů k rekultivaci nebo jako příměsi při tvorbě rekultivační vrstvy na nezemědělských plochách, použití jako suroviny pro výrobu rekultivačního substrátu pro nezemědělské účely, intravilánu v průmyslových zónách, při stavebních úpravách a výstavbách (silnice, železnice).

Třída III – k tvorbě rekultivačních vrstev u zabezpečených skládek a odkališť nebo jako příměsi rekultivačních vrstev v rámci povrchového těsnění skládek podle ČSN 83 8032 Skládání odpadů – Těsnění skládek a ČSN 83 8035 Skládání odpadů – Uzavírání a rekultivace skládek. Použití kompostů jako suroviny pro filtrační náplň biofiltrů.

Závěr

V současnosti dochází ke vzniku nových kompostáren, také v důsledku zajištění požadavků Plánu odpadového hospodářství (dále POH) ČR na zvýšené materiálové využití odpadů. Kompostárny

se ale potýkají se značnými problémy s odbytem vyrobených kompostů. Kompostárna musí kompost registrovat v Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském podle zákona č. 156/1998 Sb., o hnojivech. Registrovány mohou být pouze komposty, které odpovídají I. třídě ČSN 46 5735 Průmyslové komposty, v níž jsou stanoveny velmi přísné limity na obsah cizorodých látek. Legislativa a ČSN Průmyslové komposty neumožňují registrovat méně kvalitní komposty vhodné pro rekultivace, nepotravinářskou produkci, údržbu zeleně, stavební a terénní úpravy, apod. Jde tak vlastně o absurdní stav, kdy na tyto činnosti je nutno v ČR vyrobit kompost nejlepší kvality, ačkoli to není potřeba.

Nový předpis (vyhláška) tedy umožní řešit výše uvedený problém a stanoví pravidla pro výrobu a používání i méně kvalitních kompostů. Tím se přispěje k rozvoji kompostování a naplnění cílů POH. Návrh nového předpisu pro nakládání s bioodpady nechce zasahovat do problematiky hnojiv a předpisů legislativy hnojiv, ale naopak chce napomoci využívání bioodpadů a jejich zpracování zejména kompostováním, jako jedné z významných možností materiálového využití.

**RNDr. Dragica Matulová, CSc.,
Ing. Dagmar Sirotková,
Centrum pro hospodaření s odpady,
VÚV T.G.M. Praha**

Literatura

- [1] Zákon č.185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Draft discussion document for the ad hoc meeting on bio-wastes and sludges, 15-16 January 2004, Brussels (Diskusní dokument k ad hoc setkání o bioodpadech a kalech)
- [3] Report from the Commission to the Council and the European Parliament on the implementation of Community waste legislation for the period 1998 – 2000, COM(2003) 250 final/3, 11. 7. 2003 (Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu o implementaci odpadové legislativy za období 1998 – 2000) http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/rpt/2003/com2003_0250en03.pdf.
- [4] Council Directive 86/278/EEC of 12 June 1986 on the protection of the environment, and in particular of the soil, when sewage sludge is used in agriculture (OJ L 181, 4. 7. 1986, p. 6). (Směrnice Rady 86/278/EEC z 12. června 1986 o ochraně životního prostředí a zejména půdy při používání kalů z čistíren odpadních vod v zemědělství).
- [5] Council Directive 75/442/EEC of 15 July 1975 on waste (OJ L 194, 25. 7. 1975, p. 39). Directive as amended by Council Directive 91/156/EEC of 18 March 1991 (OJ L 78, 26. 3. 1991, p. 31) (Směrnice Rady 75/442/EEC o odpadech (Rámcová směrnice)).
- [6] Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market (OJ L 283, 27. 10. 2001, p. 33). (Směrnice 2001/77/EC Evropského Parlamentu a Rady ze dne 27. září 2001 o podpoře elektrické energie vyrobené z obnovitelných zdrojů na vnitřním trhu s elektřinou).

Na Slovensku vybrali Smraškoda 2004 a Zelenou haluz 2004

Smraškod obyčejný se evolucí vyvinul z českého ropáka bahnomilného

Vítězem 3. ročníku ankety o antiekologický čin „Smraškod roku“ za rok 2004 na území Slovenska byl 20. prosince 2004 v Bratislavě občanskými sdruženími Společnost přátel Země a VLK vyhlášen ministr hospodářství a předseda politické strany A.N.O. Pavol Rusko. Vítězem 2. ročníku ankety o antiekologický výrok „Zelená haluz“ se stal předseda slovenské vlády a předseda SDKÚ Mikuláš Dzurinda. Rozhodování měla na starosti komise složená z 36 zástupců ekologických sdružení, slovenských umělců a vědců. Ankety jsou obdobou českého „Ropáka roku“ a „Zelené perly roku“, které pořádají Děti Země.

„Jak je vidět, tak myšlenka recesistických ankety na ochranu životního prostředí se prosadila i na Slovensku, takže zbývá ještě expandovat na západ,“ domnívá se organizátor ropáka **Miroslav Patrik z Děti Země**, který je zároveň také členem slovenské komise pro výběr smraškoda a zelené haluze.

Titul Smraškoda 2004 získal ministr hospodářství **Pavol Rusko** mj. za snahu snížit vysokou ochranu přírody v národních parcích a v chráněných územích, za zablokování systému zálohování nápojových obalů a jejich recyklace, za prosazování státní podpory pro výstavbu jaderné elektrárny Mochovce bez ekonomické analýzy a za bagatelizaci Národní strategie trvale udržitelného rozvoje Slovenska.

Slovenský premiér **Mikuláš Dzurinda** si zelenou haluz vysloužil za svůj výrok o rozvoji turismu v Tatrách po kalamitě obrovského množství stromů, který vyšel v deníku SME 25. listopadu 2004: „**Betón nie je nepriateľ človeka, pokiaľ sa s ním nakladá efektívne.**“

„Jak se zdá, tak nic nového pod sluncem. Je to obdobné jako u nás,“ řekl ke slovenským výsledkům Patrik, který současně připomněl, že výsledky

ankety Ropák 2004 a Zelená perla 2004 budou zveřejněny až 29. dubna 2005.

Ropákem 2003 se za podporu výstavby jezů na Labi a za nápad zrušit Ministerstvo životního prostředí stal poslanec za ČSSD **Jaromír Schling**.

Zelenou perlu 2003 získal starosta Horních Tošanovic **Petr Martiňák**, který v Týdeníku Frýdecko-Místeko ze dne 9. 12. 2003 přišel s nápadem, že pro zvěř stavět drahé mostní přechody je zbytečné: „**Myslím, že neexistuje jen přirozená migrace, ale i umělá. Těch pár medvědů či vlků by se tedy dalo podle mého názoru čas od času přepřavit do jiných oblastí.**“

(tisková zpráva Děti Země Brno)

Další informace:

- 1) tisková zpráva ze dne 20. 12. 2004 s výsledky obou ankety – www.spz.sk, spz@spz.sk, tel. 00 421 55 677 16 77
- 2) anketa Smraškod roku – www.smraskod.sk
- 3) anketa Ropák roku – www.detizeme.cz/ropak

Kontakty: Děti Země Brno, Cejl 48/50, 602 00 Brno
tel./fax 545 210 393, 603 574 289, dz.bрно@ecm.cz,
www.detizeme.cz/ropak

Zpravodaj MŽP vydává Ministerstvo životního prostředí, Vršovická 65, 100 10 Praha 10 – Vršovice, tel.: 267 122 549 • Odpovědná redaktorka RNDr. Jana Plamínková, tel.: 251 817 302, e – mail: jplaminkova@volny.cz • Administrace a objednávky SEVT a. s., Pekařova 4, 181 06 Praha 8 – Bohnice, tel.: 233 551 711, fax: 233 553 422, e – mail: sevt@sevt.cz • Roční předplatné Věstník & Zpravodaj MŽP s přílohou EIA 750 Kč • Sazba: Informica, výtiskla Tiskárna PeMa, Praha • Vychází 12x ročně • Číslo 2/2005 předáno do tisku 6. 1. 2005.